

Gravar och Genus

Hur kan man tolka genus?

*En genusundersökning av gravfältet Simris och Istabygravfältet i södra Sverige från yngre
förromersk och romersk järnålder*

HT2013

ARKK04

Kandidatuppsats, Arkeologi

Författare: Victor Lundström

Handledare: Kristina Jennbert

Institutionen för Arkeologi och Antikens Historia. Lunds Universitet

Abstract

The overall aim of this study is to get closer look at the prehistoric individual on a more social level. This will be attempted through a qualitative understanding of how one can interpret gender using a source material from two Iron Age cemeteries both located in the very southeastern corner of Sweden. In doing this, the study revolves around a crucial understanding of three theoretical ideas: Gender, Funerary Rituals, and Object. The source material consists of fifteen individuals altogether, split up between determined and undetermined sex. A back-and-forth approach between the source material and the three theoretical ideas will then attempt to elucidate different gender roles.

The study encountered various grounds of success when implementing theoretical views regarding the object's ability to communicate and represent gender differences when combined with a physical presence of the individual's skeleton. However, due to a lack of understanding regarding funerary rituals from the Iron Age period, the possibility of misrepresentation interfered with the process of interpreting gender. The results of the study were somewhat inconsistent due to the general nature of gender, the idea of gender as something rather 'ever changing' led to a variety of gender roles the majority of the burials that might of been, yet again, they may very well not have been.

Keywords: Gravar, Genus, Föremål, Gravritualer, Istabygravfältet, Simris

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställningar	5
2. Material och metod	6
2.1 Material	6
2.2 Metod	7
2.3 Källkritik	8
3. Teoretiskt perspektiv	10
3.1 Begreppsdefinitioner – genus, gravritualer, föremål	11
3.1.1 Genus	12
3.1.2 Gravritualer	13
3.1.3 Föremål	15
4. Genusarkeologi	17
4.1 Järnåldersforskning	18
5. Analys av Istaby och Simris	21
5.1 Gravläggningar från Simris & Istaby: könsbedömda individer	21
5.2 Gravläggningar från Simris & Istaby: ej könsbedömda individer	24
6. Diskussion	27
6.1 Könsbedömda individer	27
6.1.1 Gravritualer	27
6.1.2 Föremål	29
6.1.3 Tolkning av genusroller	31
6.2 Ej könsbedömda individer	33
6.2.1 Gravritualer	33
6.2.2 Föremål	34
6.2.3 Tolkning av genusroller	35
6.3 Resultat och diskussion	37
6.4 Avslutande diskussion	39
7. Sammanfattning	41
8. Källförteckning	42
Bilagor	44
Tabell 1. Simrisgravfältet	44
Tabell 2. Istabygravfältet	46

1. Inledning

”Gender is an aspect of all lives, at all times in all places, and therefore must be perceivable in the material record of human societies” (Caesar m.fl. 1999, s. 17).

Genus existerar i alla människors vardag och liv oavsett tid och plats, genus som begrepp bör därför studeras närmare. Intresset väcktes i viljan att studera den förhistoriska människan på en mer social nivå samt få en bättre förståelse kring de teoretiska verktyg och begrepp som används inom genusforskning. Problemet med genus är att det är något som människan skapar inom sig själv, genus bygger på hur vi som människor upplever oss själva eller hur vi förhåller oss till andra individer i samhället (Hays-Gilpin & Whitley 1998, s. 1). Denna känsla eller upplevelse är något som vi arkeologer varken kan ”ta på”, mäta eller klassificera. Samtidigt är det något som är en stor del av människors liv oavsett vart i världen man har bott eller när i tiden man levte.

I arkeologisk litteratur och forskning är den enskilda människans perspektiv en aning bortglömt, men inte nödvändigtvis förlorat. Det kan läsas enorma mängder text om gravritualer, byggnadsverk, trosuppfattningar, handelsutbyte, eliter eller lägre klasser i samhället. Ironiskt blir det när dessa företeelser eller konstruktioner i samhället tycks sakna de individer som brukade dem, levde enligt dem, skapade dem eller formades av dem. Att undersöka individens identitet vidare blir därför särskilt intressant för att försöka komma samhället en aning närmare och få en utökad bild av hur livet kan ha utspelat sig. Genom att utgå ifrån skelettgravar underlättas studiet av genus eftersom de fysiska egenskaperna synliggörs och individen hamnar därmed i centrum. Under yngre förromersk järnålder gör skelettgravar sitt inträde inom Skandinavien efter ett uppehåll på ca 1000 år (Björk m.fl. s. 34). Därför kommer uppsatsen fokusera på skelettgravar från yngre romersk och romersk järnålder. En ytterligare aspekt är att studerandet av gravgåvor underlättas av periodens materiella natur, d.v.s. metallföremål.

Skelettgravfälten Istaby och Simris, Skåne län är daterade från yngre förromersk till romersk järnålder. Båda gravfälten i södra Sverige befinner sig i ett område som kan ha mottagit kulturell inspiration och utbyte med införandet av skelettgravskick samt deras nära geografiska läge till kontinentaleuropa. Materialet är av intresse att studera på grund av dess bevarade skelettgravplatser, utifrån innehållet kan tolkning av samhällskonstruktioner som genus kanske underlättas. Hur gör man då för att studera genus, som ur ett förhistoriskt

perspektiv blir så pass abstrakt? Studeras gravarna med ett särskilt fokus mot osteologin, talar exempelvis skelettet för individens genus? Vilka artefakter talar för genusroller och på vilket sätt då? Eller väljer man att granska det rituella utövandet i form av gravkonstruktion, gravkoreografi eller omhändertagandet av den avlidne? Att genus som social- eller individuell konstruktion ur ett förhistoriskt perspektiv inte går att observera rakt av är inte det enda problemet som utgör uppsatsens problematisering men även vad ska man söka efter. Marie Louise Stig Sørensen skriver i *Gender Archaeology* att det endast är effekterna av genus som går att spåra eller studera (Sørensen 2000, s. 53), men vad är detta för effekter och hur kan effekterna synas?

1.1 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet för denna uppsats är att undersöka hur man kan tolka genus utifrån skelettgravar från både gravfältet i Istaby och Simris daterade till yngre förromersk samt romersk järnålder. Följande frågeställningar kommer därför att analyseras.

- Hur kan man tolka genus i skelettgravar från Istaby och Simris?
- Vilka teoretiska begrepp och perspektiv kan användas inom genusarkeologi?
- Hur är viktigt är förhållandet mellan det arkeologiska samt osteologiska materialet för att tolka genus?

2. Material och metod

2.1 Material

Datainsamlingen sker via publikationer och är valt utifrån forskningsfrågan. Textkällorna är sammanställningar av två gravfält från yngre förromersk järnålder samt romersk järnålder, varav det ena är Istabygravfältet i Blekinge län och även järnåldersgravfältet Simris, beläget på Skånes östkust i närhet till Simrishamn. Avgränsningen gjordes till två gravfält då frågeställningen inte kräver någon större databearbetning, områdesavgränsningen gjordes till Skåne då källmaterial och expertis finns nära till hands. Antalet gravar är avgränsat till 30 stycken och skall utgöras av skelettgravar, gravarna skall ha tillhörande gravföremål samt endast ha en individ begravnen. Valet av att endast undersöka gravar med en individ gjordes för att underlätta undersökningen då föremålen med störst sannolikhet endast kan tillhöra den individ som är begravnen. Urvalet bygger på populationen från två olika områden för att skapa bredd i empirin. Från respektive gravfält Simris och Istaby har 15st gravar valts ut i försök att tolka genuskategorier utifrån både det arkeologiska och osteologiska materialet. Det vill säga de artefakter som upptäckts i gravarna, men även det osteologiska materialet i form av skelettresten. Analysen presenteras i numerisk ordning för att på vis undvika urval efter kön, ålder, mängd eller typ av föremål. Urvalet utgörs av 2st osteologiskt kvinnligt bedömda gravar från Simris och Istaby samt 5st manliga från Simris. Det förekom endast en osteologiskt könsbedömt kvinnlig individ från Istaby daterad till yngre förromersk järnålder. Urvalet på de obestämda gravarna utgörs av 4st gravar från Simris och 4st gravar från Istaby. Gravarna där misstanke om gravplundring har skett har även dem uteblivit undersökningen i och med plundrandets skada på den ursprungliga kontexten. Viktigt att tänka på i denna uppsats är som tidigare klargjorts, att genus inte går att observera. Väsentligt för undersökningen är att dessa skelettgravar är någorlunda intakta samt innehåller en tillfredsställande mängd gravgåvor eller artefakter/föremål. Utan skelett blir kopplingen till en individ överhuvudtaget svår att göra och inte heller inte något eventuellt genus spekuleras kring. Material som kommer att utebli kommer vara exempelvis kremerade gravar i och med att det inte på något objektivt sätt går att identifiera någon individ över huvud taget.

Skelettgravarna är daterade till yngre förromersk järnålder samt romersk järnålder och utgörs av gravfältet i Istaby socken, Blekinge län, samt gravfältet i Simris. Gravfältet Simris i Simrishamn är från romersk järnålder och omfattar 102 gravar. Området visar på lång kontinuitet av bosättning och spår av jordbruksaktivitet går att finna (Stjernquist 1955, s. 5). Under år 1949-51 utfördes en utredning av gravfältet i Simris socken, Skåne. I ”*Simris – On*

Cultural Connections Of Scania In the Roman Iron Age” utfört av (Stjernquist 1955) tilldelas ett utslutande fokus kring de gravar som daterats till järnåldern och kommer därför utgöra denna studies källmaterial. Arbetet hade som utgångspunkt att utforska de kulturella anknytningar som kan spåras i Skånes arkeologiska material från romersk järnålder och i själva arbetet i sig kan inga spår av genustolkningar utläsas vilket gör denna undersökning relativt unik. Stjernquist arbete publicerades i två böcker och bok nummer två, som mycket passande har namnet ”*Simris II – Bronze Age Problems In The Light Of The Simris Excavation*” kommer att utgöra källmaterialet för de osteologiska undersökningar utförda av Dr. Nils-Gustaf Gejvall (Stjernquist 1961).

Gravfältet i Istaby är en av de största arkeologiska undersökningarna som utförts i Blekinge med ett rikt fyndmaterial. Gravfältet omfattar ett 80-tal gravar, varav 58 av dessa var skelettgravar och är huvudsakligen daterade från yngre förromersk järnålder och äldre romersk järnålder. Gravmarkeringarna utgjordes av flacka översandade stensättningar och innehöll en stor andel gravgåvor med framförallt högklassig keramik. Området kring Istaby har inte bara visat sig vara ett gravfält, men även lämningar av en äldre bosättning med spår av grophus, härdar och stolphål har även funnits (Björk m.fl. 2011).

2.2 Metod

Metoden för denna uppsats bygger på en kvalitativ undersökning. En kvalitativ metod ämnar redogöra hur någonting är eller vilka egenskaper någonting har, detta kan lätt förknippas med studier där målet har varit att undersöka människors uppfattningar eller upplevelser av omvärlden (Backman m.fl. 2012, s. 298). Uppsatsens syfte är att undersöka hur man kan tolka genus ur gravar och samtidigt uppnå en bild av den individuella människans perspektiv, en kvalitativt tolkande metod är därför nära till hands. Ett tillvägagångssätt som detta kan tänkas höra starkt samman med en genusundersökning då genus är starkt förknippat med både människors uppfattningar, upplevelser och känslor för omvärlden (Sørensen 2000). Med ett kvalitativt arbetssätt blir därmed även tolkning ett centralt verktyg (Backman m.fl. 2012, s. 298).

Gravmaterialet skall granskas med hjälp av *Abduktion*, ett arbetssätt som med en viss mängd data – i detta fall gravgåvor etc. – till slut försöker hitta en teori som på bästa möjliga sätt förklarar dessa data (Backman m.fl. 2012, s. 335). De teorier som är centrala för undersökningens tolkning är det postprocessuella perspektivet samt teori kring begreppen genus, föremål och gravritualer. Synen på metoden är hermeneutisk. Hermeneutik är läran om tolkning, kunskapen kan beskrivas som vad som uttryckts eller sagts. Människan är ett

subjekt som erfar, känner, anser och uttrycker sig genom symbolisk kommunikation, t.ex. i text och ting (Backman m.fl. 2012, s. 322-323). Detta ter sig lämpligt eftersom genus är individuellt eller kollektivt och tar uttryck därefter, genus genereras inom individen själv genom känslor, uppfattningar eller normer. Gravar som arkeologiskt anses vara ett uttryck för individernas liv eller samhället runt omkring, bygger på symbolspråk och bör studeras därefter. Värt att upprepa är hur genus inte går att ”gräva fram”, utan försvinner i samband med individens bortgång.

För att tydliggöra, uppsatsen kommer att granska gravar utifrån från gravfält och sedan med en klar teoretisk förståelse kring det postprocessuella perspektivet samt begreppen genus, gravritual och föremål för att undersöka om genuskategorier framstår. Analysen kommer att indela gravarna i två kategorier: könsbedömda och ej könsbedömda individer. Kategorierna har olika fysiska förutsättningar och måste tolkas ur teoretisk synpunkt separat. En materialpresentation upprättas för att beskriva gravskicket hos gravarna, eventuellt biologiskt kön, eventuella spår av muskelbyggnad och föremål som förekommit samt den rumsliga placering som föremålen har haft. Efter materialanalysen förs en diskussion där jag försöker tolka genusroller med hjälp av teori och diskussionen är uppdelad i tre steg. Under stycket gravritualer förs en diskussion kring vilken bild av individen som presenteras i graven, efteråt kategoriseras föremålen inom eventuella användningsområden för att underlätta tolkningen av personliga uttryck samt gemensam tillhörighet. Slutligen presenteras reflektioner kring individens sociala ”sfär” och hur man kan tolka genusroller från presenterat material.

2.3 Källkritik

En viktig poäng att tänka på är något som uppmärksammas i boken ”*The Meaning of Things*” skriven av Ian Hodder (1989). Poängen med arkeologi är inte endast återskapandet av det förflutna, utan också *skapandet* av det förflutna. För hur mycket vi än förutsätter att vi förstår oss på det förflutna så finner sig alltid förståelsen i dess egen nuvarande kontext (Hodder 1989, s. 75). Argumentet samspelar mycket väl med det faktum att genus inte är av den arkeologiska karaktär som går att gräva fram, det är något som under dess samtid och arkeologisk forskning skapas snarare än upptäcks. Detta innebär i sin tur att tolkning om genusroller som gjorts har utgått ifrån min förståelse om föremålens användningsområden etc. Urvalet av undersökta gravar är gjorda utifrån mina subjektiva föreställningar om föremålens funktion, tillhörighet och även genusroller. Dessa förkunskaper har därmed en potential till att vara något begränsade. Detta innebär att undersökningen riskerar att bli

representativt bristfällig, dock ämnar undersökningen att tolka snarare än att fastställa sanning. Denna subjektivitet har även präglat urvalet av de 15st gravar som undersöktes, alla 30st gravar har inte presenterats i analysen. De 15 gravar som presenterades betraktades som potentiellt starkare när det gäller genusuttryck, dem skiljde sig från mängden. Gravarna från Simris hade föremål som hade stark anknytning till kroppen och gjorde graven mer personlig, vilket eventuellt kan uttrycka genus. Gravarna från Istaby valdes ut av den orsak att de var skelettgravar där även en osteologisk könsbedömning gjorts. Urvalet har därmed gjorts utifrån frågeställningarna, materialets karaktär men även regelbundna samt oregelbundna gravar. Samtidigt måste man tänka på att individerna som undersöks har blivit begravna och preparerade av människor som sört och hjälpts åt att begrava dem. Därför är det inte helt säkert att gravarna speglar en direkt representation individerna. Det kommer även vara viktigt att betrakta både arkeologernas samt osteologernas klassificering och osteologiska bedömning av gravarna. Det osteologiska materialet har i många fall varit oerhört fragmentariskt och förmultnade både från Istaby och Simris, ytterst få ben ha kunnat analyseras, könsbedömningarna har därmed haft föga lite material att utgå ifrån och kan därför vara bristfälliga. Idag får man även ha i åtanke att den osteologiska analysen är lite mer än 50 år gammal och kan därför även den vara bristfällig.

Värt att nämna är även det faktum att genus inte känner någon statisk tillhörighet (Sørensen 2000). Därmed ligger problematiken att en studie som denna inte har någon som helst förmåga att fixera genusroller hos respektive individ, eftersom genusroller är ständigt flyktiga och föränderliga. Liksom genusroller ständigt förändras eller byter tillhörighet, sker även samma förändring hos den materiella kulturen. Föremålets symbolik eller betydelse är ständigt beroende av kontexten som det befinner sig eller brukas i. Studien är därför även den ständigt beroende av källmaterialets karaktär, tolkningen bygger nämligen på föremål kombinerat med kroppen och kroppens eventuella gravkoreografi. Även undersökningen inte strävar efter att peka ut explicita genusroller så krävs en viss mängd material för att kunna diskutera en persons identitet.

3. Teoretiskt perspektiv

Det teoretiska perspektiv som ska anläggas för denna studie är styrt av frågeställningarna och materialet som består av gravfälten Istaby och Simris i södra Sverige. För att kunna tolka genus ur skelettgravarna använder jag teori som bygger på begreppet *genus* och dess förmåga att ge uttryck genom materiell kultur. Att studera genus på detta sätt innebär att betoning gentemot innebörd, symbolik, känslor eller tanke blir centralt. Det som går att urskilja ur gravarna från Istaby och Simris är föremål samt individens kropp och hur innehållet i graven placerats. Därför använder jag, förutom *genus*, de teoretiska begreppen *gravritual* och *föremål*. De tre begreppen kommer vara centrala för tolkning av undersökningsdelen och besvarandet av frågeställningarna. Även valet av ett postprocessuellt perspektiv har gjorts med den anledning att ett centralt fokus riktas mot hur den förhistoriska människan både kände och tänkte vilket är två starkt förankrade aspekter till *genus* och uppsatsens syfte samt ett nödvändigt perspektiv att använda sig av i studier av skelettgravar.

Det postprocessuella tankesättet argumenterar för att arkeologers tolkningsprocess anlägger innebörder hos de föremål som tolkas eller studeras, dessa innebörder anses även ha varit i medvetandet hos de människor som både skapade och använde föremålen.

Tolkningsprocessen är därmed hermeneutisk, dvs. studerandet av ”betydelse/mening” (Johnson 2010, s. 106). Detta skulle innebära att exempelvis gravgåvor skulle kunna ha en möjlighet till att ge uttryck för genus, vilket kan funderas kring då dessa föremål i så fall har något sorts symboliskt värde eller betydelse, men de skulle även kunna symbolisera eventuellt rituella eller religiösa handlingar. Tankar och idéer är inget som uppstår genom det abstrakta utifrån ett postprocessuellt perspektiv, snarare uppstår dessa i samband med diverse praktiska aktiviteter och vardagliga rutiner. Med detta perspektiv ämnar även tolkningen att komma närmare det samhälle som gravfält representerat. Inom discipliner som exempelvis historia används perspektivet där tankegången från det förflutna alltid försöks återskapas, man teoretiserar därmed utifrån ett empatiskt tänkande (Johnson 2010, s. 107-108).

Det postprocessuella perspektivet ämnar lyfta fram ”*individen*” och understryker som följd begreppet aktörskap. Begreppet aktörskap är nödvändigt för att på så sätt tala för att individer gör aktiva strategiska beslut, istället för att vara bundna till omkringliggande strukturer. Män och kvinnor är i detta synsätt inte passiva och ledda av ett regelverk eller system (Johnson 2010, s. 108). Behovet av att förstå kulturella konstruktioner och regler, men även individens förhållningssätt till dessa konstruktioner är därmed av stor vikt (Johnson 2010, s. 109). Ytterligare en fördel av att använda sig av ett postprocessuellt perspektiv är att

perspektivet bidrar med synsätt gentemot materiel kultur och där material kultur har en form av betydelse förutsatt att dessa material förknippas med diverse praktiska sysslor och specifika kontext (Hodder 1989, s. 72). I just frågan om *genus* kommer ett postprocessuellt perspektiv att vara centralt då detta teoretiska perspektiv argumenterar för den aktiva och diskursiva natur som materiella objekt besitter (Sørensen 2000, s. 94). Det postprocessuella perspektivet argumenterar för att materiell kultur är som en text, en text kan ha olika betydelser för olika individer och dessa betydelser kan i sin tur även aktivt manipuleras samt ha olika innebörder för andra individer. Det postprocessuella perspektivet förespråkar att variationen av innebörder i materiell kultur aldrig kan utstå någon definitiv eller slutgiltig slutsats. Det postprocessuella perspektivet förlitar sig även på betydelsen av kontext, genom att exempelvis titta på artefaktens kontext eller på den aktivitet som blivit utförd (Johnson 2011, s. 110).

3.1 Begreppsdefinitioner – genus, gravritualer, föremål

Följande stycke kommer fungera som en övergripande identifiering och definiering av de teoretiska begrepp som anses vara relevanta för denna uppsats. Begreppen utgörs av: *genus*, *gravritual* och *föremål*. Valet av *genus*, *gravritualer* och *föremål* gjordes därför att alla är starkt förknippade med studerandet av individen. För att kunna studera *genus* närmare i en grav så krävs en tydlig skiljemarkör mellan dessa tre begrepp för att på så sätt minska risken för att empirin blir ostrukturerad. Ett synsätt som detta är även något problematiskt då det förlitar sig på att begreppen är starkt åtskilda vilket inte alls behöver vara fallet. Därför kommer även en kort teoretisk diskussion föras om hur begreppen kan vara förknippade med varandra, men också hur dem inte kan vara det. Viktigt kommer även vara att tydliggöra hur och vilka av dessa företeelser som återspeglas i en grav och vilka som inte nödvändigtvis gör det.

För begreppen *genus* och *föremål* jag valt att använda mig av Marie Louise Stig Sørensens översiktsverk *Gender Archaeology* av den anledningen att hon redogör många dimensioner, såväl abstrakta som rent fysiska inom vilka *genus* kan ge uttryck. För begreppet och företeelsen *gravritual* kommer Fredrik Ekengrens avhandling *Ritualization – Hybridization – Fragmentation* (2009) att komma till särskild nytta. Inte endast för att avhandlingen fungerar som en introduktion till ritualens värld, men även för att avhandlingens material är daterat från år 1 e.Kr. till år 400 e.Kr. Romersk järnålder vilket ligger till viss del i fas med det material som utgör denna studie. Även översiktsverk som *The Archaeology of Death and Burial* (1999) skriven av Mike Parker Pearson samt antologin *The*

Oxford Handbook of The Archaeology of Ritual and Religion (2011) med insikter i både genus och ritual.

3.1.1 Genus

Genusarkeologi har stundtals mötts av skepticism, men har även följts av viss framgång. Under tiden som gått har genusarkeologi senare utvecklats till att bli ett av de mest populära teman inom arkeologisk teori och har så lyckats bli i samband med ett parallellt växande intresse för just *genus* inom ämnen som sociologi, litteraturvetenskap, antropologi och historia (Johnson 2010, s. 125). Men vad innebär begreppet *genus* egentligen och hur tolkas det egentligen? I *Gender Archaeology* av Sørensen beskrivs begreppet *genus* lättast som en social konstruktion, något som vi som individer själva skapar inom oss själva i mån av självförståelse eller i gemenskap och motsättning till varandra. Exemplet klargörs tydligare om man ser på skillnaden mellan att vara född rent biologiskt som man eller kvinna och sedan jämföra med skillnaden av att uppleva sig själv som ”bekönad”. Det vill säga, upplevelsen av att genom de kulturella sedvanorna känna sig mer som man eller kvinna i ett samhälle (Johnson 2010, s. 129).

Genus kan även beskrivas som en uppsättning av värderingar som tilldelar könsbundna innebörder, till exempel beteende. De könsbundna innebörderna påverkar i sin tur beteendet hos individen och återspeglar hur människan förhåller sig till andra individer. Variationerna av innebörder är särskilt skapade genom regler som omfattar uteslutning eller utestängande exempelvis inom olika grupper av individer, alternativt genom uppfattningar om normalitet och värderingar. Dessa innebörder uttrycks och upprätthålls mer tydligt genom objekt eller föremål, men även genom olika aktiviteter som exempelvis arbeten, hantverk etc., människor med lika eller olika genustillhörigheter eller identiteter förhåller sig således (Sørensen 2000, s. 52). Genus är kännetecknat av att vara något som utsätts för ”omstörtning”. Genus framhäver ett fokus för avvikelser och är därför inte statiskt utan snarare dynamiskt, genus blir något som är föränderligt och förändras av sin omgivning, sociala relationer eller individens egna livsföreställningar. Genus medför på detta sätt genusidentitet, karaktärsdrag eller läggning, men även ideologi och politik. Med detta klargjort är det viktigt att förstå hur genus i ett arkeologiskt utövande inte går att observera, genus är inget föremål, det har varken form eller ”substans”. Det är endast effekterna av genus som kan upplevas, spåras eller studeras (Sørensen 2000, s. 52-53). Genus existerar endast då det blir utövat genom osammanhängande sedvanor, genom förhandlande av normer och uppnår därefter realitet, form och konsekvenser endast efter att genus blivit associerat

med kroppen och andra materialiteter (Sørensen 2000, s. 82). Frågan har därmed blivit hur arkeologi, vars fokus legat i att studera föremål, skall etablera hur genus kan synas inom arkeologiska kontexter, men också hur man skall förstå hur genus påverkas av samt brukar materiella föremål (Sørensen 2000, s. 71).

Desto närmare som bevis kan förknippas med individen, ju mer direkta uttalanden kan göras om hur genus kan ha påverkat denna individ. Dessa ”bevis” kan exempelvis kännetecknas av isotopanalyser, spår av muskler på skelett, hälsoindikationer, dödlighet, längd eller kroppsbyggnad och på så sätt även ge oss en ledtråd om hur individer levde. (Sørensen 2000, s. 92). Ett sådant synsätt skulle därmed kanske kunna hjälpa till att befästa relevansen av osteologin vid tolkandet av genus. Genus handlar heller inte exklusivt om kvinnor eller män utan snarare om relationer, i termer som exempelvis dynamiska och förhandlingsbara olikheter. Rent kortfattat kan man därför även säga att genus handlar hur samhällen organiseras och hur individer förstår sig själva (Sørensen 2000, s. 53).

Rent arkeologiskt så finns föga material kvar för att studera antingen genus eller människans sociala ”forum”. Men genus påverkar, informerar och uttrycks i relation till fler aspekter än bara individen, samhället och dess fysiska kropp, gravar är ett bra exempel på detta. Begravningar tycks hos många kulturer ha varit den form av aktivitet där både likhet och olikhet uttryckts särskilt, i de flesta fall när man velat studera en eller flera individers liv plats eller roll i samhället har man därför valt att studera antingen gravar i sig eller gravritualer (Sørensen 2000).

3.1.2 Gravritualer

I *The Oxford Handbook of The Archaeology of Ritual & Religion* beskrivs förekomsten av en grav från ett förhistoriskt samhälle som den tydligaste demonstrationen för rituell handling i ett arkeologiskt sammanhang (Taylor 2011, s. 89) och förstärks med Ravns idé om att även upprepade handlingar faller under begreppet ”ritual” (Ravn 2003, s. 15). Vad har då gravar för potential i försök av att tolka genus? Gravarna har beskrivits innehålla mer information per kubikmeter än någon annan arkeologisk företeelse (Crass 2001, s. 105). Exempelvis i *The Archaeology of Death and Burial* skriver Parker Pearson att gravar – ganska så paradoxalt nog – med tillhörande skelett, ben, överbliven vävnad, rester från hår och hud etc., är de fysiska kvarlevor som kan berätta mest om den avlidnes liv, mer än individens död. Dessa faktorer kan å andra sidan bidra till ett relativt smalt perspektiv med mer inriktning mot individens hälsa, diet, dödsorsak eller de förändringar som kroppen kan ha genomgått under sin tid. Viktigt att inte glömma är hur gravstudier och de kvarvarande mänskliga skelett oftast

är det forskningsområde som bidrar med en relativt grundläggande idé om biologisk könsbedömning. Dock är en urskiljning mellan biologiskt kön och genus inte nödvändigtvis lika stark som man tidigare trott. Om biologiskt kön och genus skulle vara antingen kulturella eller sociala konstruktioner, skulle det därför te sig vara mer intressant att studera de samhällen som format dessa. Skall man göra detta så är oftast gravritualer av ett större intresse. Genom gravritualer kan man nämligen förväntas se samhällets omhändertagande av den avlidne, en begravning behöver därmed inte vara en ren representation av den avlidne, begravningar tycks även inom många kulturer varit den företeelse där skiljaktighet och enformighet särskilt uttrycks, gravar måste därför innehålla genus både som effekt och som resultat eftersom vilket skifte som än sker inom sociala relationer inkluderar genus (Sørensen 2000, s. 93). Detta utgör ett problem: Den avlidne begraver inte sig själv, begravningen utförs av de som överlevt i samhället och dessa individer avgör därmed om eller på vilket sätt den avlidne skall representeras (Parker Pearson 1999, s. 3).

I Parker Pearsons bok *The Archaeology of Death and Burial* nämns ett flertal aspekter inom förhistoriska gravar som möjligtvis kan förknippas med genus. Här menar han exempelvis att gravgåvor kan ha varit den avlidnes privata ägodelar, fungerat som påminnelse om en personens gärningar eller karaktär. Möjligt är då att gravgåvor kanske kan ge oss en insikt i individens genus, eftersom genus enligt Sørensen (2000) är ”karaktärsformande” samt existerar och uppnår realitet, form och påföljder när det blir associerat med kroppen och andra materialiteter (Sørensen 2000, s. 82). Kläder och utsmyckning av kroppen kan även vara personliga uttryck för den avlidne. Ur ett mer filosofiskt perspektiv har nämligen kläder möjligheten att uttrycka personlig psykologi eller sociala roller (Parker Pearson 1999, s. 3). Problemet i att undersöka utsmyckning av kroppen ligger i risken för missrepresentation. Idén om missrepresentation kan även utvecklas med hjälp av passagen ur Fredrik Ekengrens avhandling *Ritualization – Hybridization – Fragmentation* (2009) om att begravningar indirekt filtrerats genom ideologiska och religiösa ramverk (Ekengren 2009, s. 38). Med kläder kan alternativa personligheter eller statuspositioner annorlunda från vårt normala ”jag” ha uttryckts, dessa uttryck eller representationer behöver dessutom inte nödvändigtvis avgjorts av den avlidne (Parker Pearson 1999, s. 9). Man måste samtidigt förstå att utgrävningar är en evig kamp mot att gräva fram våra egna föreställningar och icke tillkännagivna antaganden (Parker Pearson 1999, s. 98).

I sin avhandling beskriver Fredrik Ekengren genom att hänvisa till antropologiska studier övergångsfasen från levande till död. En viktig aspekt att begrunda är hur de personer

som avlidit inte längre endast är ”personer” utan mer specifikt ”döda personer”. Graven och de föremål som finns är på ett eller annat vis relaterade till både den sociala och biologiska övergång som förs med i ett dödsfall. Med detta följer att begravningen sällan är en presentation av en statisk identitet varken hos den avlidne eller hos de berövade, snarare är det en rekonfiguration av deras identiteter för att kunna handskas med de fysiska, emotionella och sociala krav som döden har (Ekengren 2009, s. 39).

3.1.3 Föremål

Materiell kultur är ett distinkt medium med sin egen form av ”logik” och potential för att uttrycka sig, detta innebär i sin tur att föremål har förmågan att symbolisera olika saker. Vill man kunna avläsa invärtes innebörder är därför viktigt att förstå hur föremål är en ”deltagare i kontexten”, men också att innebörder varken är absoluta eller exklusiva. Föremål med sitt symbolvärde skapat av människor, används även för att uttrycka, skapa och transformera regler (Sørensen 2000, s. 90-91). Resultatet blir att genus genom föremål blir något oerhört abstrakt men samtidigt att ett fokus kring gravarnas kontext blir viktigare. Den stora svårigheten som genusarkeologi står inför blir därmed på vilket sätt ett föremål blir ett genusbelagt föremål, eller hur och var effekten av genus går att lokalisera och identifiera i samband med individers handlingar (Sørensen 2000, s. 89-90). Genus existerar när det blir utövat genom osammanhängande sysslor och förhandling genom normer och uppnår realitet, form och påföljder endast när det blir associerat med kroppen och andra materialiteter (Sørensen 2000, s. 82). Vilka kan då dessa föremål vara och vilken roll har dessa i ett sammanhang om genus? Rent inledningsvis skulle man kunna tänka sig att svaret på detta är ”vad som helst” eller att det är ”relativt” för den individ som brukat något föremål som ett uttryck för sitt eget genus, föremål finner sig nämligen inom två dimensioner – kommunikation och utövande, detta innebär att föremål både representerar och påverkar genus. Föremålets roll är därmed att förkroppsliga en kod av ”skillnad”, men också att bidra med sätt att uppnå erkännelse och repetition (Sørensen 2000, s. 82). Man kan även föreställa sig svaret ”att det inte spelar någon roll vilket föremålet är”. En nyttig tankeställare kan därmed vara att genusroller inte nödvändigtvis har någon materiell motsvarighet (Parker Pearson 1999, s. 101). Objekt och kontext är inte automatiskt eller statiskt genusbundna (Sørensen 2000, s. 91) Utgångspunkten för den här uppsatsen är att undersöka ett 30 antal gravar från yngre förromersk- samt romersk järnålder i södra Sverige. Med gravar följer oftast en rad gravgåvor eller artefakter, beroende på hur man väljer att tolka dessa. Enligt

Sørensen (2000) så kan detta uttryckas i materiella ”universum” som exempelvis föda, utseende, klädsel men även inom rumsliga utrymmen som hus och hem (Sørensen 2000, s. 5). Vi vet att exempelvis klädsel kan förekomma i gravar. Poängen som görs är att alla föremål inte nödvändigtvis uttrycker någon form av genusroll, trots att föremål besitter en egen form av logik. Det är individen själv som väljer vilka föremål som skall ge uttryck för genus eftersom materiell kultur är en integrerad komponent i det sociala livet (Sørensen 2000, s. 90). Genuskategorier omfattar i princip alla vardagliga ting. Därmed kan det vara mer fördelaktigt att titta på vilka sätt som genus uttrycks genom dessa kategorier. Föremål behöver inte heller nödvändigtvis känna någon automatiskt kvinnlig eller manlig tillhörighet, i småskaliga förhistoriska samhällen var förmodligen samarbete, delning och ömsesidigt beroende en central faktor (Sørensen 2000, s. 91).

4. Genusarkeologi

En viktig aspekt av socialarkeologi eller identitetsarkeologi har blivit att undersöka genus. Trots att studier av genus inom arkeologin anses vara en viktig aspekt är så har disciplinens relevans kommit att ifrågasättas flertalet gånger. Genusstudier ansågs tidigt ha varit aktuellt hos arkeologer som ämnade placera och uppmärksamma kvinnan i en förhistorisk kontext. Detta nya forskningssätt ledde till misstanke eller skepticism som oftast kännetecknades av uttrycket: ”*Add woman and stir*”. Uttrycket antydde att genusforskningen styrdes av en ideologisk agenda snarare än en vetenskaplig (Renfrew & Bahn 2012, s. 215). Faktum är att det funnits flertalet arkeologer, inte exklusivt kvinnor, som under sin tid arbetat med att uppmärksamma närvaron av kvinnor i förhistorian. Oscar Montelius är bara ett av några exempel på arkeologer som jobbat med kvinnans roll i förhistorisk tid. Privat var han även involverad och stöttande i kampen mot kvinnors rätt i samhället (Gräslund 2001, s. 81). Att integrera genus inom arkeologin var snarare en reaktion för att granska eller revidera den rådande samt tidigare historieskrivningen men även den arkeologiska forskningen som tidigare varit markant mansdominerad (Caesar m.fl. 1999, s. 6). Exempelvis var kvinnor tidigare inte tillåtna att ta en examen inom den arkeologiska disciplinen, utan fick ett diplom eller intyg (Renfrew & Bahn 2012, s. 215).

Bortsett från mer ideologiska infallsvinklar så har identitetsarkeologins studier av genus visat sig handla om betydligt mer än bara att placera in kvinnor i en förhistorisk kontext, historieskrivningen eller att bara studera kvinnor i sig. Ett resultat inom genusarkeologin kan exempelvis kännetecknas av ett relativt centralt teoretiskt synsätt på hur man urskiljer just *kön* och *genus*. Vad tidigare forskning argumenterade för var att ”kön” som i ”manligt eller kvinnligt” endast kan ses som biologiskt bestämbar via skelettrester från ett arkeologiskt material, emedan ”*genus*” som i ”man eller kvinna” ansågs vara en social konstruktion. Innebörden av genus som social konstruktion var att könsroller i olika samhällen varierar markant både i tid och från plats till plats (Renfrew & Bahn 2012, s. 217). Dessa nya synsätt att urskilja mellan kön och genus hade till en början stor framgång, men skulle senare visa sig vara mer komplicerade än simplifierade. Komplikationen låg i en rad variationer av biologiska egenskaper som människan kan inneha, som i sin tur har en tendens att göra både kön och genus något diffust. Detta kan exempelvis uttrycka sig hos vissa barn som föds med två uppsättningar av genitalier, men det kan även uttrycka sig hos vissa kvinnor som saknar den andra X-kromosomen. Båda företeelserna gör det därför omöjligt att hitta en tydlig skiljemarkör mellan det manliga och kvinnliga könet, men också att genom

vetenskapliga metoder göra någon form av könsbedömning (Räf 1999, s. 64). Detta innebar dock inte att studier av genus stannade upp, snarare gav denna komplikation spelrum för ytterligare teoretiserande kring kön och genus, men också för övervägande kring osteologins kontra arkeologins relevans när det gäller hur man kan tolka genus. Tidigare föreställningar om kön som ”biologisk” eller ”naturlig konstruktion” utmanades numera av idéer om kön som en mer ”kulturell konstruktion”, tillsammans med teorin om att kön och genus är starkare förknippat än vad man tidigare ansett (Räf 1999, s. 64).

Genusforskningen idag är mångfacetterad och de utmaningar som ligger i själva genusbegreppet har börjat drivas mot sin spets (Nelson m.fl. 2006). Ett särskilt perspektiv som börjat dyka upp inom andra ämnen och som säkert också kommer att uppmärksammas inom arkeologin är exempelvis åldrandets inverkan på genus (Caesar m.fl. 1999, s. 7). Marie Louise Stig Sørensen med hennes bok *Gender Archaeology*, är ett verk som behandlar många teoretiska perspektiv varav några har inlånats från social teori med bland annat Anthony Giddens bidrag om ”aktörskap” och ”struktureringsteori”, men även från sociologen Pierre Bourdieu med termen ”Habitus” som båda behandlar konceptet om relationen mellan individen och samhället (Sørensen 2000 s. 63-64).

4.1 Järnåldersforskning

Vad har då gjorts inom järnåldersforskningen när det gäller hur man kan tolka genus, har man lyckats komma individen något närmare och har en bild skapats kring samhället under järnåldern? Emily Weglian (2001) har i sin artikel *Grave Goods Do Not a Gender Make: A Case Study from Singen am Hohentwiel, Germany* förvisso valt att studera ett gravmaterial från slutet av neolitikum och tidig bronsålder, men hon gör en viktig teoretisk poäng om integrationen av genus i arkeologisk forskning som är viktig att överväga:

”In order to consider gender, one need not reject biological sex as a significant and relevant factor, but limiting understanding of gender to our modern sex categories disguises any potential variation in a community” (Weglian 2001, s. 137).

Med en bättre förståelse för genus menar Weglian att potentiella variationer i ett samhälle istället träder fram, till skillnad från där en begränsad förståelse närmast fungerar till att dölja dessa. Erika Räf har granskat samhällsvariationer genom genus. År 1999 publicerades av gender-gruppen vid arkeologiska institutionen i Lund antologin *Han Hon Den Det – Att integrera genus och kön i arkeologin*. I antologin kan man läsa Räfs artikel *”What do*

piercers have to do with sex? – Studies of piercers and awls in graves on Öland”, en undersökning som använder sig av gravmaterial från Öland daterat till yngre romersk järnålder. I denna undersökning försöker Räf undersöka huruvida knivar, nålar och synålar i gravar tillhörande en särskild grupp kvinnor signalerar en aspekt av kvinnligt genus och ifall föremålen snarare primärt skall associeras med ett specifikt eller möjligtvis genus-neutralt hantverk (Räf 1999, s. 63). Dessa verktyg som särskilt används till att bearbeta läder, är ett hantverk som exklusivt utövats av kvinnor och signalerar i sin tur enligt Räf en aspekt av kvinnligt genus. Som ägare av dessa verktyg ansågs man därmed vara kvinna oavsett ens biologiska kön (Räf 1999, s. 63). Med uteslutande osteologiskt könsbedömda kvinnogravar, tillsammans med undersökandet av knivar, nålar och synålar så är det tydligt att Räf värderat både de osteologiska samt arkeologiska parametrarna i sitt gravmaterial. Dock uppstår en viss problematik kring gravritualer. Räf klargör hur gravar inte är någon reflektion av en individs vardagliga liv. Detta gör därmed att slutsatsen blir relativt svag eftersom att gravritualer inte är tillräckligt förklarade för att kunna avisas i ett gravmaterial. Snarare fungerar begravningar som en övergång mellan två stadier i en individs liv, stadiet från levande till död.

Förberedelserna utförda av de individer i samhället som överlevt talar snarare för deras syn på en ordentlig begravning än den avlidnes vardagliga liv (Räf 1999, s. 67). Problemet som utgör denna uppsats har berörts flertalet gånger i studier kring genusarkeologi och mer särskilt inom gravforskning. På samma sätt som syftet för den här uppsatsen är att undersöka hur man kan tolka genus ur gravar från romersk järnålder i södra Skåne, så har exempelvis Erika Räf (1999) tidigare utfört ett projekt som ämnade undersöka individers genus i gravar från romersk järnålder på Öland. Genom att titta på en rad föremål som inom arkeologisk praxis inte varit köns- eller genusbelagda, försökte Räf att undersöka om dessa föremål som utgjordes av nålar, sylar m.fl. uttryckte en aspekt av genus. Utgångspunkten enligt Räf, var att föremålen som använts för att utföra detta läderhantverk var starkt förknippade med kvinnligt utövat och kontrollerat hantverk. Därmed ansågs även individen som förfogade över dessa föremål vara av kvinnligt genus oavsett biologiskt kön. En väsentlig skillnad som dock kommer skilja målet i Räfs studie från målet i denna uppsats, är att uppsatsen inte explicit undersökt efter aspekter som kan ha återspeglat i synnerhet kvinnligt genus.

Ser man till den forskning som utförts kring Istaby och Simris har inga tolkningar om genus utförts. Mellan åren 1949-51 i försökte Berta Stjernquist i samband med avtäckandet av 102st gravanläggningar och 14st härdar, att belysa de kulturella kopplingar som kan upptäckas under romersk järnålder i Skandinavien med gravmaterialet från Simris som utgångspunkt (Stjernquist 1955, s. 4-5). År 1975 genomförde Blekinge museum en begränsad

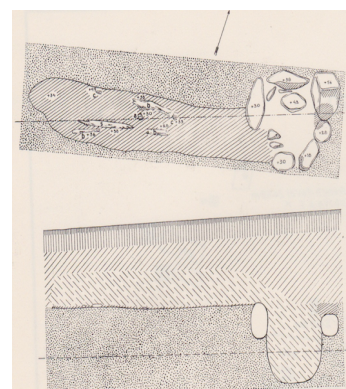
arkeologisk undersökning av Istabygravfältet och resulterade i avtäckandet av cirka 82 gravar (Björk m.fl. 2011, s. 20). Genom arbetet kan man ta del av många nyttiga tolkningar rörande social status, statusföremål, ålder, kön men också tolkningar om järnålderns ekonomiska syn på samhället (Björk m.fl. 2011, s. 94). Några tolkningar om individernas genus är dock något som inte utförts och gör därför genusundersökningen till sin första utfört på dessa material.

5. Analys av Istaby och Simris

Gravfälten från Simris (Tabell 1 i bilagor) och Istaby (Tabell 2 i bilagor) förser undersökningen med en rad individer som är osteologiskt könsbedömda, men också med en rad individer där en bedömning antingen inte varit möjlig eller har varit aningen osäker. Arbetet kommer inte följa frågeställningarna i numerisk ordning utan presenteras i följande ordning och på följande vis: först kommer de gravar med osteologiskt könsbestämda skelett att behandlas, därefter de som inte är osteologiskt könsbestämda. Valet är inte motiverat av någon annan anledning än att försöka separera materialet för att skapa klarhet i analysen men även för att förutsättningarna hos respektive gravmaterial inte är desamma. När det kommer till gravarna från Istaby skall först nämnas att *Istabygravfältet* (2011) är något bristfällig i förhållande till publikationerna *Simris I* (1955) och *Simris II* (1961), men vad publikationen saknar i data tar arbetet igen i mån av tolkning. I nästa kapitel 6 sker en diskussion om materialets betydelse.

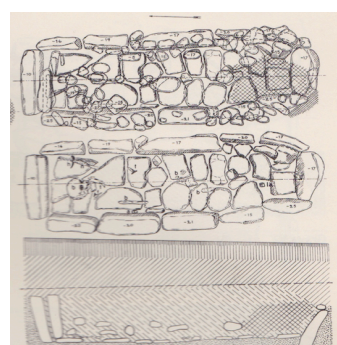
5.1 Gravläggningar från Simris & Istaby: könsbedömda individer

I **Grav 1 från Simris** låg en individ begravd med huvudet i nordlig riktning och ansiktet i riktning mot väst. Gejvall som stod för det osteologiska bedömningsarbetet av Simris har gjort en aningen osäker könsbedömning, bedömningen grundar sig i individens kraftiga muskelfästen. Könsbedömningen har beskrivits på följande vis: ”*Male?*” (Stjernquist 1961, s. 162). Längs med skelettets östra sida låg majoriteten av de föremål som förekom i graven. Föremålen bestod av ett bronsbeslag i armhöjd, nära axelhöjd. Kring midjan fanns ett spänne av järn och i knähöjd låg ett järnbeslag. Längs med individens högra arm, på gravens västra sida, fanns ett kort eneggat svärd.



Figur 1. Grav 1 från Simris (Stjernquist 1955, pl. II)

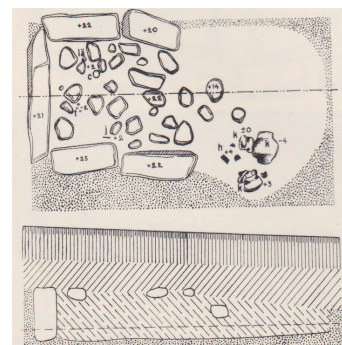
Grav 19 från gravfältet i Simris har utifrån de osteologiska bedömningarna angetts som manligt, alltså ett skelett med biologiskt manlig karakteristika (Stjernquist 1961, s. 163). Individens bedöms ha begravts med huvudet i nord-sydlig riktning och med ansiktet i östlig riktning. Till vänster om den avlidnes huvud låg två fibulor: en av brons och en av silver. Ytterligare bronsfibula kunde hittas i midjehöjd till höger om



Figur 2. Grav 19 från Simris (Stjernquist 1955, pl. III)

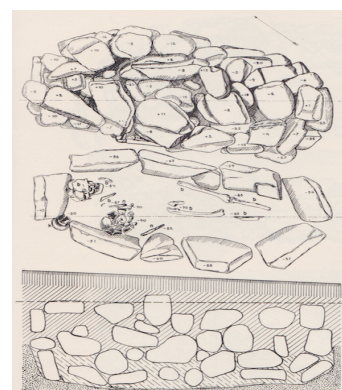
skelettet tillsammans med ett rektangulärt spänne. Till höger om individens huvud, i östlig riktning, hittades en hartstättningsring samt en kniv av järn. I gravens södra del, i närhet av den avlidnes fötter fanns nitar tillhörande en kam. Av mer organisk natur förekom läder och andra textilier, textilier som i sin tur kunde associeras med de fibulor som fanns i graven.

Grav 27 från gravfältet i Simris är ytterligare ett skelett som har bedömts vara av biologiskt manlig karaktär. Graven är lagd i nord-sydlig riktning, individen bedöms ha varit lagd med huvudet mot norr utifrån de tänder som fanns i denna del av graven. Strax ovanför vad som förmodas ha varit individens kranium fann man en ring av järn, läderfragment samt en pilspets med trähandtag. Utanför stenläggningen i hörnet av gravens sydvästra del hittades skärvor från 3 stycken krukor, en hartstättning från ett träkärl, träfragment och järnnitar. Bland krukskärvorna hittades även en pärla av bärnsten.



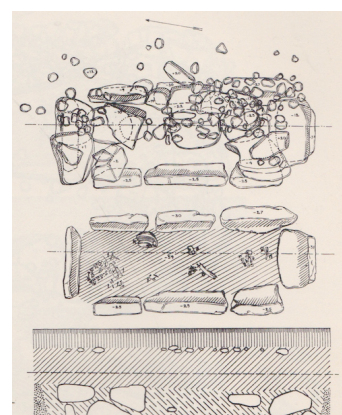
Figur 3. Grav 27 från Simris (Stjernquist 1955, pl. IV)

Grav 30 från Simris följer samma orientering som de tre första gravarna, det vill säga begravnen med huvudet i nordlig riktning. Skelettet har bedömts vara manligt utifrån sekundära biologiska tecken, någon vidare redogörelse uteblir, möjligt att bedömningen har utgått ifrån vad som nämns vara robust kroppsbyggnad, kraftfulla muskelfästen och grov benstomme (Stjernquist 1961, s. 164). I gravens västra del har funnits två kärl, det ena kärlet strax intill individens huvud, det andra tycks ha legat mellan gravens gavelplatta och sidoplatta. Intill huvudet fanns en kniv och en kam, ytterligare en kniv fanns i midjehöjd med skelettet.



Figur 4. Grav 30 från Simris (Stjernquist 1955, pl. V)

Grav 47 från Simris bedöms de biologiska karaktärsdragen till att vara kvinnliga. Den osteologiska bedömningen utgjordes utifrån storleken hos skelettets muskelfästen, utöver detta hade få delar av skelettet överlevt nedbrytning, synligt var skallen och tänder. Individen är begravnen i en 2 x 0.85m stor hällkista och har legat med huvudet i nordlig riktning tillsammans med en stor variation av föremål. Runt vad som förmodat varit halsen fanns ett halsband av silver tillsammans med rester av kypertvävt ylletyg. Vid kraniet fanns

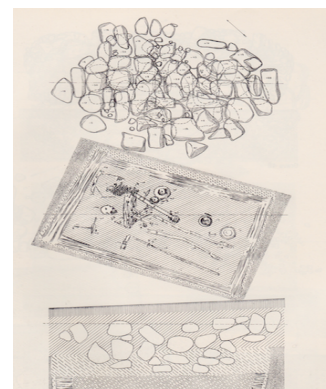


Figur 5. Grav 47 från Simris (Stjernquist 1955, pl. V)

en hårnål av silver och på kronan ett hängsmycke av bly, tenn och pärlor; pärlor som huvudsakligen utgjordes av blått glas, bärnsten och glass med bladguld. Omkring hakan låg en fibula av silver med förgyllda folieblad, på varje axel fanns en fibula av brons och på bröstet ytterligare en fibula av silver. I höjd med skelettets bäckenben fanns rester av ett läderbälte med tillhörande remända av silver och spänne av järn. Vid foten av graven låg ett ornerat kärl krossat innehållande små bitar av harts och bredvid kärlet låg en kniv av järn och små fragment av en sammansatt kam med nitar av brons. Öster om hållkistan stod ett dekorerat hängkärl.

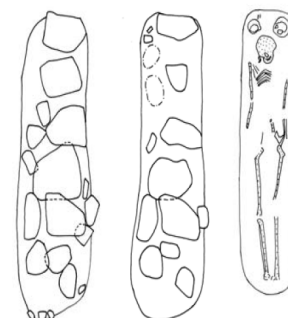
Grav 54 från Simris är skelettet av manlig karaktär.

Karaktärsdragen är angivna av Gejvall som sekundära och vid närmare granskning av *Simris II* råder en någorlunda otydlighet kring vilka dessa karakteristika har varit. Endast skallen från skelettet skall ha överlevt nedbrytning, skallen har i sin tur har genomgått en mindre rekonstruktion för osteologisk granskning (Stjernquist 1961, s. 168). Kartläggandet av gravens utsmyckning inleds med att skelettet legat begravt på rygg i nord-västlig



Figur 6. Grav 54 från Simris (Stjernquist 1955, pl. VIII)

riktning. En tunnformad bärnsten hittades mellan käkarna inuti skallen och till vänster om kroppen har legat ett svärd. Strax intill svärdet stod där tre kärl tätt intill varandra och vid foten av svärdet fann man även en sköldbuckla med handtag samt en kam. Vid svärdets topp hittades en hög med spelpjäser och i nordöstra hörnet av graven fanns ett föremål av trä med läderfästen och stift av brons. Föremål av annan natur var ben från gris som tillsammans med en kniv av järn låg bredvid svärdet. Tvärs över kroppen löpte en 10 cm bred läderrem som kunde följas runt till ryggen. I remmen ovanpå bröstet satt en rund metallplatta. I midjehöjd fanns spår av läder tillsammans med ett bronsspänne, en remända av brons och nitar av brons. Dessa bedöms ha suttit fast med bältet. Ytterligare vapenföremål förekom i gravens nordvästra del och gjorde det i form av lanshuvud och en spjutspets med tillhörande träskaft, läderfästen och bronsnitar som kunde spåras längre ner i graven. På fragment av vad tycks ha varit ett finger fanns tre ringar, två av silver och en av guld, ytterligare en ring av guld låg där handen bör ha legat.



Figur 7. Grav 56 från Istaby (Wilhelmsson 2011, s. 182)

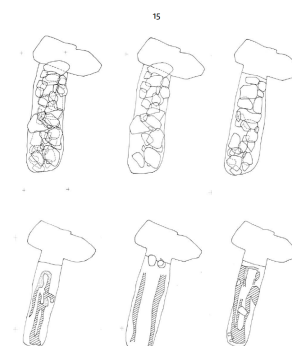
Grav 56 från Istaby är en stenfylld nedgrävning, den döda har legat i ryggläge i nord-sydlig riktning och bedöms ha varit en kvinna. I graven hittades föremål i form av en kopp, en

bägare, en s-formad järnkniv och en järnkniv med rak rygg och tånge utgående från bladets mitt, samt rester från träskaft. Man fann även en järnsyl/nål samt ben, brända ben bl.a. djurben och en järnten. Gravgåvorna låg belägna vid huvudänden i norr.

5.2 Gravläggningar från Simris & Istaby: ej könsbedömda individer

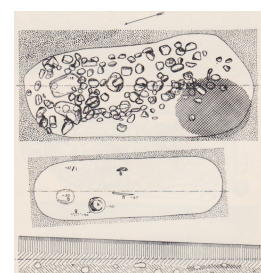
Grav 15 från Istaby är en stenfylld nedgrävning med spår av en stockkista och skall ha varit nedgrävd i nord-sydlig riktning.

Individen har legat i ryggläge. I graven hittades ett stort meanderornerat kärl, 1 hartstättningsring innehållande: 1 skära av järn med tillhörande skaftnit och rester av träskaft, en s-formad järnkniv och en järnkniv med lätt böjd rygg. Man hittade även två sylar av järn, båda med tillhörande träskaft och den ena med rombiskt tvärsnitt. Gravgåvorna fanns i gravens nordligaste del.



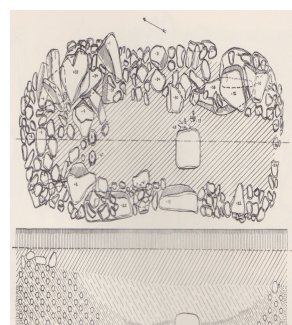
Figur 8. Grav 15 från Istaby (Wilhelmsson 2011, s. 179)

Grav 21 från Simris kunde osteologiskt endast redogöra för ringa spår av den begravdes kranium vilket indikerade att individen legat i riktning mot norr. I midjehöjd hittades en järnkniv med tånge och bronsknapp samt spår av träskaft. Till vänster om individen, i den norra delen av graven, hittades ett stift av järn. Till höger låg en kruka, rester av en kam med tillhörande järnbitar samt fragment av brons.



Figur 9. Grav 21 från Simris (Stjernquist 1955, pl. IV)

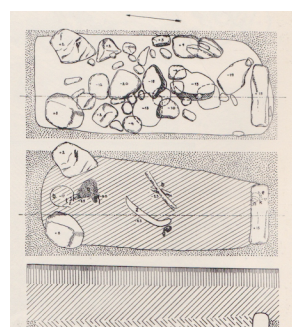
Grav 45 från Simris innehöll en individ som ursprungligen var nedgrävd i en träkista tillsammans med en stenpackning. Trots att endast fragment hittats av skelettets nedre extremiteter, kunde ändå bedömningen göras att individen legat med sitt huvud i nordvästlig riktning. Tillsammans med varandra i gravens norra del stod två oskadade kärl, ett större med dekor och ett mindre och slätt, båda med handtag. I gravens nord-västra hörn hittades ett lanshuvud och



Figur 10. Grav 45 från Simris (Stjernquist 1955, pl. VII)

en spjutspets vars träskaft tycks ha avgjort gravens längd. I midjehöjd till vänster med individen fanns slutligen en kam av ben med halvrund överdel.

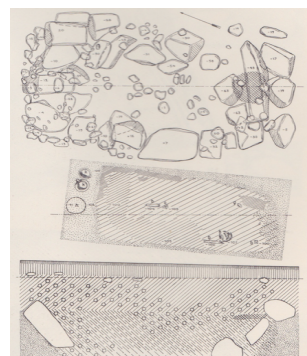
Grav 46 från Simris tycks ha varit täckt av ett ojämnt lager av både små och stora stenar. Individen har förmodligen vilat på sin högra sida med huvudet i nordlig riktning. Bedömningen gjordes med hjälp av benfragment, individens skalle tillsammans med tänder



Figur 11. Grav 46 från Simris (Stjernquist 1955, pl. V)

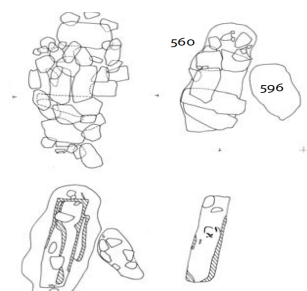
och höftbenen som legat i kors. Strax i midjehöjd fanns en lie som sträckte sig snett över graven och under individens skalle låg en dräknål av brons tillsammans med textilfragment. På samma plats fanns även en bronsnål med ett ”ringhuvud”. Vid bröstet fanns ytterligare en fibula av samma typ som förekom vid individens huvud, tillsammans med fragment av ytterligare en bronsnål. I förhållande till de två nålarna kunde spår av tyg eller färgband synas, hos fibulorna likaså. I den södra delen av graven fanns slutligen ett kärl, en kniv av järn och ett korroderat järnföremål. I närheten av lien fanns även en kam av järn.

Grav 55 från Simris visar fragment av skelettets fötter i den södra delen av graven. Individen har legat med huvudet i nordlig riktning. I denna del av graven fanns även skärivor från två odecorerade kärl och rester av en kam samtidigt som ett litet spänne av tunn bronstråd och små fragment av läder hittades i midjehöjd. I den norra delen utanför kistan, hittades två kärl och en hartstättning från ett träkärl. Alla tre kärl stod uppradade ungefär tio centimeter från kistans norra gavel.



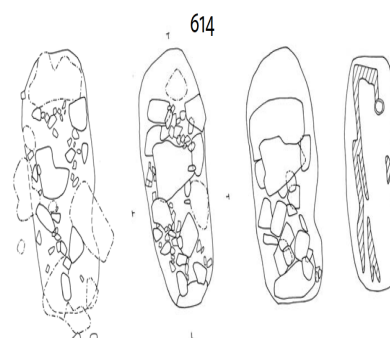
Figur 12. Grav 55 från Simris (Stjernquist 1955, pl. VII)

Grav 560 från Istaby är en stenfylld och nedgrävd skelettgrav med spår av en stockkista i nord-sydlig riktning. I gravens mellersta parti hittades föremål, en vas och en fotbägare av lera, 2 hartstättningsringar, 1 järnkniv och en svagt rundad sländtrissa av bränd lera, 1 bit läder och 2 brända ben. Ett lerkärl och en kniv fanns norr om träkistan.



Figur 13. Grav 560 från Istaby (Wilhelmsson 2011, s. 188)

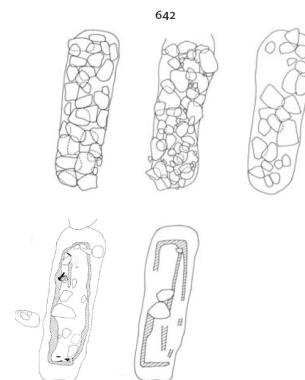
Grav 614 från Istaby är en skelettgrav som varit täckt av hällar eller block, i botten hittades trärester som misstänkts ha utgjort en stockkista. Graven är kartlagd i nord-sydlig riktning, huruvida individen har legat med huvudet i samma orientering är dock oklart. Åldern hos individen bedöms till att kring dödsfall varit omkring mellan 11 och 12 år. Bland gravens alla föremål fanns bland annat två kärl av lera; varav en vas och en mycket liten kopp.



Figur 14. Grav 614 från Istaby (Wilhelmsson 2011, s. 190)

Hittades gjordes också fragment från en remsölja av järn, en hartstättning även kallat ”svepask” i vilken fanns en s-formad järnkniv, två sylar av järn med rester av träskافت. Slutligen hittades även en bikonisk sländtrissa av bränd lera och ett skaftat föremål av vad som tycks ha varit ben eller möjligtvis lera.

Grav 642 från Istaby utgjordes av en skelettgrav av en stenfylld nedgrävning i stensättning. I graven skall även funnits rester av en stockkista och orienteringen skall ha varit i nord-sydlig riktning. I graven hittades ett lerkärl i form av en bägare, en läderkniv med rester av träskaft och en syl av järn med träskaft. Det hittades även ett tiotal hartstättningsbitar samt fragment från ten av järn med kvadratisk genomskärning. Någon redogörelse över föremålens placering har inte publicerats i gravförteckningen.



Figur 15. Grav 642 från Istaby
(Wilhelmsson 2011, s. 192)

6. Diskussion

Inledningsvis analyseras rituell gravkoreografi för att avgöra om föremålen och graven på egen hand kan uttrycka genus. Skulle det i någon av de gravar som undersökts förekomma tendens för missrepresentation av individen kan det därmed bli svårt att uttala sig om ursprungliga personuttryck. I de fall där eventuell missrepresentation av individens identitet kan uteslutas, från begravningsarrangemang, kommer analysen i sin tur gå vidare till nästa steg. Nästa steg genomförs en föremålskategorisering för att underlätta tolkningsprocessen, vilket innebär att en diskussion kommer att föras kring vilka föremål som eventuellt hör ihop med varandra. Enligt teori existerar genus när det blir utövat genom regellösa sysslor och förhandling genom normer och uppnår realitet, form och påföljder endast när det blir associerat med kroppen och andra materialiteter (Sørensen 2000, s. 82). Konsekvenserna av kategoriseringen av föremålen blir att innebörden hos respektive artefakt eventuellt stärks ifall en logisk association med kroppen kan göras. Nästa steg i analysen blir att granska de föremål som förekommer i gravarna. Med hjälp av resultaten från föremålsanalysen skall en diskussion kring potentialen för genusuttryck hos gravdatan föras utifrån teoretiska perspektiv och begrepp. Slutligen diskuteras huruvida dessa metoder gör det möjligt att tolka genus i gravar från yngre förromersk och romersk järnålder för att avgöra vilket material som bidrar med den tydligaste genusbilden.

6.1 Könnsbedömda individer

6.1.1 Gravritualer

I *The Oxford Handbook of The Archaeology of Ritual & Religion* (2011) beskrivs förekomsten av en grav från ett förhistoriskt samhälle som den tydligaste demonstrationen för ritual i ett arkeologiskt sammanhang (Taylor 2011, s. 89). Definitionen gör det relativt oproblematiskt att acceptera förekomsten av rituellt utövande hos de osteologiskt könnsbedömda gravarna från både Simris och Istaby. Samtidigt är det väldigt viktigt att skilja på ritual som i tradition och religiös ritual, religiösa föreställningar under yngre förromersk samt romersk järnålder går inte att uttala sig om i det här fallet. Utifrån Mads Ravns idé om att ritual kännetecknas av repetitiva handlingar (Ravn 2003, s. 15), så kan man rent holistiskt säga att gravarnas nord-sydliga orientering är en tydlig indikation av rituellt utövande eftersom alla gravarna som undersökts har haft denna. Vad denna orientering kan ha betytt förblir däremot oklart, tydligt är dock att det med större säkerhet inte har utgjort något individuellt uttryck då alla de könnsbedömda gravarna från både Simris och Istaby var

orienterade i nord-sydlig riktning. Parker Pearson skriver (1999) att exempel på personliga uttryck sker genom exempelvis kläder, föremål och personlig utsmyckning. Beskrivningen överensstämmer väldigt tydligt med gravarna från Simris trots att personlig utsmyckning ur ett rituellt utövarperspektiv med svårighet kan ses som ”personligt” eftersom den bortgångna alltid är omhändertagen och placerad av den sörjande. När det gäller gravarna från Simris kan spekuleras kring deras utsmyckning. Utsmyckningen är i tydlig kontrast till exempelvis Grav 56 från Istaby där alla tillhörande gravgåvor var påkomna i gravens nordligaste del, i jämförelse till många av de gravar från Simris där majoriteten av fynden tycks ha varit utplacerade för att på så sätt höra samman med kroppen på ett mycket mer intimt och tydligt sätt.

Grav 1 från Simris är ett exempel på där föremål tycks ha haft en mycket stark anknytning till kroppen. Exempelvis intill individens högra arm har ett eneggat svärd legat och längs midjan på individen har det legat en form av spänne. Det går att föreställa sig hur dessa föremål har använts, man skulle kunna spekulera kring att svärdet varit fattat i höger hand och att spännet fungerat som någon form av klädesdetalj. **Grav 54 från Simris** visade tecken på personlig utsmyckning där tre ringar i guld och silver hittades tillsammans med fragment från individens finger. Kanske fungerade ringarna som uttryck för välstånd eller makt, om man utgår ifrån att ringarna består av fina metaller. Dock behöver inte gravkoreografin representera individens identitet och behöver inte nödvändigtvis gjorts av den avlidne, utan har arrangerats av någon (Parker Pearson 1999, s. 9). I fallet kanske ringarna istället fungerat som gravgåvor för att hedra personen om man funderar kring eventuell missrepresentation.

Grav 47 från Simris fungerar ytterligare som ett exempel på personlig utsmyckning, graven skiljer sig från andra gravar genom dess detaljer. Kring vad som förmodat varit individens hals, har man funnit ett halsband av silver och kring bäckenet ett läderbälte. Alla gravar har dock inte en lika välplanerad koreografi. Gravgåvoplaceringen hos en del gravar kan upplevas något mer opersonlig. Exempel på detta är **Grav 27 från Simris** där en rad föremål förekom utanför gravens stenläggning, alltså skapar dessa föremål en distans mellan skelett-föremål både rumsligt och personligt. Kanske kan man tolka det som ett kollektiv uttryck för omsorg och kollektiva gåvor, föremålen utanför graven kan alternativt tolkas som gravgåvor från personer med mindre stark anknytning till den begravna. Även i **Grav 30 från Simris** tycks man kunna finna kärli i svagare anknytning till kroppen. I **Grav 56 från Istaby** var gravgåvorna samlade med otydlig anknytning till de begravna i och med att gåvorna var hopbuntade vid gravens nordliga del strax intill individens huvud. Även i detta fall kan man

fundera kring om utplaceringen av föremål gör graven mindre personlig och svårare att koppla till personens identitet. Kulturell påverkan spelar säkerligen in eftersom individerna är begravna efter de seder samhället skapat och därmed är även utplaceringen en kulturell konstruktion, något som även Parker Pearson beskriver (Parker Pearson 1999, s. 3).

Gravgåvor av personlig typ kan innebära koreografi med spår från de sörjande. Tanken bygger på möjligheten att gravläggningarna ”filtrerats” genom antingen religiösa eller ideologiska ramverk (Ekengren 2009, s. 38). De gravgåvoplaceringar som placerats utan koppling till den dödes kropp i gravarna från Simris och Istaby upplevs som mer extern än personlig. En tydlig skillnad bland de könsbedömda gravarna från både Simris och den från Istaby tycks vara utformandet av gravarna, men även omhändertagandet av den avlidne. Bland de könsbedömda gravarna från Simris tycktes finnas i de flesta av fallen en tydlig tendens till mycket personlig utsmyckning av kroppen, föremålen uttryckte på ett mycket tydligare sätt sitt samspel med de individer som där låg begravna. Men samtidigt så bör man ha i åtanke att begravningen är en rekonfiguration och inte en presentation av identiteten, vilket görs för att kunna handskas med döden (Ekengren 2009, s. 39). Ytterligare tolkningsverktyg behövs därmed för att kunna få en översikt över personens identitet och genus.

6.1.2 Föremål

Enligt det postprocessuella perspektivet har materiell kultur en betydelse förutsatt att materialet förknippas med praktiska sysslor och dess specifika kontext (Hodder 1989, s. 72). För att skapa tolkningsmöjligheter av materialet formuleras därför fyra stycken kategorier inom vilka jag valt att kombinera de föremål som tycks vara tillhörande. Kategorierna ser ut på följande vis:

Rituella: Kärll, brända ben, bägare.

Praktiska: Kärll, knivar, sylar, nålar, sländtrissor, lie, textilier, läder.

Personliga: Kam, halsband, ringar, spännen, fibulor, dräktnålar bärnsten, textilier, läder, spelpjäser, svepask, hartstättningsringar.

Status: Svärd, lanshuvuden, spjutspetsar, sköldbucklor, bärnsten, smycken, kista.

I respektive kategori måste hänsyn tas till att de är gjorda utifrån mina personliga tolkningar, ett problem utgörs av att somliga kategorier kan överlappa varandra, som exempelvis kategorierna halsband från kategorin *personliga*, men även svärd ur kategorin *status*.

Halsband skulle kunna tänkas ha burits med individen under en vardaglig basis, men likaså svärdet. Svärdet kan även vara mer av ett statusföremål och visas kanske inte upp av anledningen mer än vid särskilda tillfällen. Svärd kan även falla under kategorin *Rituella* då svärd under romersk järnålder har visat sig vara starkt förknippat med olika rituella sammanhang eller begravningsutövande (Jensen 2011, s.45). Samtidigt kan man även föreställa sig att *praktiska*, *personliga* och *status* kan överlappa under *rituella*, då dem uppenbarligen har använts i ett rituellt sammanhang.

Grav 27, Grav 30, Grav 47 och Grav 54 från Simris har alla keramikkrärl. Vare sig dem stått utanför kistan som i fallet med **Grav 47 från Simris**, eller placerats intill sidan vid fotändan om individen så är krärlen uppgradade tillsammans. Av den enkla anledningen att de är just krärl, uppstår därmed en problematik vad gäller kroppsassociation. Krärlen har mindre anknytning till den döde i fråga, krärlen är inte placerade kopplat till kroppen. Krärlen kan tolkas som *praktiska* redskap i form av förvaring av eventuella gravgåvor. Men samtidigt kan denna förvaring av gåvor tolkas som något rituellt om man ser till den utvalda placeringen av gåvor som verkar vara återkommande. Att fundera kring är om krärl även kan tolkas som något personligt eller om det specifika krälet i fråga haft någon form av betydelse för individen. Dock är detta något som blir ytterst svårt att spekulera kring utifrån gravkoreografi.

Personliga föremål som fibulor är en lättare fyndkategori att skapa, dess användningsområde har flertalet gånger i gravfälten från Simris associerats med de textilrester som påkommit. Man kan därmed dra slutsatsen att fibulorna använts som dräktnålar där dem hållit upp klädstycken. Samma sak gäller för de spännen och läderrester som funnits i midjehöjd i exempelvis **Grav 19 från Simris, Grav 47 från Simris och Grav 54 från Simris** som tillsammans skapar möjligheten för att de kan ha varit bälten. Dock skapas en problematik om hur de personliga föremålen skulle kunna uttrycka genus, eftersom personen som brukat föremålen ser på ägodelen subjektivt. Enligt Parker Pearson kanske genusroller inte har någon materiell motsvarighet (Parker Pearson 1999, s. 101). Här blir det viktigt att fundera kring kontexten och försöka granska föremålet ur ett större perspektiv än den subjektiva uppfattningen.

I **Grav 56 från Istaby** kombineras den s-formade samt raka järnkniven med träskaft i kategorin *praktiska*, tillsammans med järnsylen/nålen av den anledning att dem upplevs som praktiska föremål, som i fallet med Råfs studie ”What do piercers have to do with sex” (1999). Dryckeskärlet samt de brända benen (bl.a. djurben) kombineras tillsammans under *rituella*, vilket skulle kunna symbolisera proviant av något slag. Inom kategorin *status* riktas

fokus riktats mot de vapengravar, som när det gäller de könsbedömda individerna, utgörs av **Grav 1 från Simris** och **Grav 54 från Simris**. Dessa statusföremål kännetecknas bland annat utav svärd, lanshuvud och spjutspets samt sköldbuckla och har blivit placerade under *status* på grund av deras symboliska konnotationer, som exempelvis våld, makt och även välstånd.

6.1.3 Tolkning av genusroller

Genus känner ingen statisk tillhörighet och känner olika tillhörighet vid olika tillfällen (Sørensen 2000). Genus är därför kontextuellt och relativt, både sett till föremålets förmåga att uttrycka genus och personens personliga förhållande till sin identitet. Med hjälp av föremålen i materialbearbetningen har fyra kategorier genererats. Tre av dessa kategorier: *praktiska*, *personliga* och *status*, kan alla tänkas ha en stark koppling till individen i och med att *praktiska* omfattar föremål som individen till en större del brukar varje dag inom en rad olika aktiviteter. *Personliga* omfattar en stor mängd föremål som individen använder sig av för att uttrycka sig själv, något som individen till en större del förmodligen bär med sig varje dag. *Status* eftersom kategorin omfattar föremål som kan förknippas med föremål som individen använder sig av för att hävda sin personlighet eller utmärka sig från andra.

I **Grav 1 från Simris** kommer tolkningen av genusroller att utgå ifrån olika faktorer. Längs med individens högra arm fanns ett kort eneggat svärd. Detta svärd har jag i sin tur valt att placera in i kategorin *statusföremål* baserat på: 1. Ett svärd är rent ut sagt dödligt, äger man ett svärd kan man därmed utsätta människor för fara, få kontroll eller makt. 2. Svärd har inte visat sig vara särskilt vanliga bland gravarna från Simris, svärd har bara förekommit i ett fåtal gravar, vilket kanske har att göra med att föremålets roll att förkroppsliga en kod av ”skillnad”, d.v.s. potential till innehålla personlighetsuttryck eller tillhörighet. 3. Den osteologiska könsbedömningen utgick ifrån individens kraftiga muskelfästen. Med hjälp av Sørensen (2000) som skriver att spår av t.ex. svärdet samt individens muskelfästen eller kroppsbyggnad bidra till bilden om hur genus kan ha påverkat denna individ. Inte helt omöjligt är att användandet eller ett upprepat exponerande av detta svärd har lett till individens kraftiga muskelfästen och därmed även individens särskilda ”stratifiering”.

I **Grav 19 från Simris** finns ytterligare exempel på vad som skulle kunna ge uttryck för genus, uttrycken lånar stöd från både teoretiska perspektiv om gravritualer men även föremålets förmåga att ge uttryck för genus. Enligt både Parker Pearson och Sørensen har kläder nämligen en möjlighet till personlighetsuttryck och i fallet med **Grav 19 från Simris** kan detta eventuellt uttryckas genom de textilrester som förekommit i graven, denna bild

förstärks i sin tur när textilresterna även kan förknippas med de fibulor som blivit påträffade i nära anknytning till individen. Fibulorna kan därmed mycket väl fungerat som dräknålar för att hålla upp diverse klädstycken. Huruvida gravläggningen för **Grav 19 från Simris** varit en statisk representation av individens identitet går dock inte att uttala sig om. Potentialen för kläder som personlighetsuttryck eller grupptillhörighet oavsett företeelse, skulle jag vilja göra gällande är mycket stark. Dessa spår av klädsel gäller även för **Grav 47 från Simris** med ylletyg kring halsen och dess fibulor på vardera axeln. Dem gäller även för **Grav 54 från Simris** där en läderrem löpte tvärs över bröstet och ner bakom ryggen. Må hända att denna läderrem med tillhörande metallplatta över bröstet inte skulle tolkas som lika elegant eller personlig som fibulor eller dräknålar, men lika personliga blir dem ändå tillsammans. Grav 54 från Simris är den enda av respektive gravar med denna typ av förklädnad. Tillsammans med tillhörande svärd, lanshuvud och spjutspets rör sig därmed tankarna mot en individ av status, möjligt att denna individ varit involverad i ideologi och politik, något som skulle kunna uttryckas genom dess rika utsmyckning och därmed vara en genusindikation i och med att genus bygger på kodskillnader (Sørensen 2000, s. 82).

I **Grav 27 från Simris** var en läderrem det enda riktiga spåret av eventuell klädsel. Ring av järn, läderfragment samt en pilspets med trähandtag skulle dock återigen kunna innebära att individen haft någon form av inflytande, möjligtvis fysiskt om man ser till pilspetsen, men kanske även välstånd om man har järnringen och bärnstenen i åtanke. Möjligtvis att denna individ fört sig inom samma kretsar som i fallet med **Grav 54 från Simris** då genus handlar om tillhörighet men även exkludering. I och med att makt och vapnen eventuellt kan förknippas med ideologi, kan därmed eventuella genusroller kring ideologiskt likatänkande även ha varit fallet. Teorin om genus effekt genom muskelspår eller kroppsbyggnad anläggs återigen hos **Grav 30 från Simris**. Med hjälp av Sørensen (2000) kan man föreställa sig att individens robusta samt kraftiga muskelspår blivit ett resultat av sysslor med tung påverkan på kroppen, möjligtvis hantverk, metallhantverk. Denna bild stärks sedan med hjälp av teorin om att genus uppnår realitet kring upprepade handlingar när det blir associerat med kroppen och andra materialiteter. I graven påträffades inte mer än en kniv och en kam intill individens huvud och måste dessutom tolkas utifrån sin kontext vilket är graven. Alternativa kontexter för dessa föremål kan exempelvis röra sig om personlig omskötsel om man ser till kammen och placeringen intill individens huvud. Kammen kan ses som ett ytterst personligt föremål som har en nyckelroll när det gäller personlighetsuttryck, kammen kan användas för att omforma sitt utseende utifrån egen önskan eller anpassa sitt utseende efter sociala sammanhang eller umgänge. Järnkniven är svårare att uttala sig om, i

och med att inte typen beskrivs, det är svårt att förstå sig alternativ kontext när knivens egenskaper inte beskrivs.

Grav 56 från Istaby är mycket svårare att uttala sig om rent vilken logisk anknytning föremålen kan ha haft till kroppen. Föremålen förekom hopbuntade strax ovanför individens huvud. En grav med gåvoplacering på detta vis gör det tämligen svårt för föremålen att tillsammans med den fysiska kroppen uppnå någon relation. Med utgångspunkt ur föremålen förs tankarna över till att järnålen/sylen och även kniven kan ha använts inom möjligtvis textilhantverk eller läderhantverk, något som på Öland under romersk järnålder enligt Räf (1999) skulle varit representativt för kvinnligt genus. Även i detta fall handlar det om att genus uttrycker sig genom vad som kan tänkas ha utgjort upprepade sysslor och har därför på så sätt uppnått en verklighet.

6.2 Ej könsbedömda individer

6.2.1 Gravritualer

Materialet grundas utifrån Ravns synsätt på ritual som något upprepande (Ravn 2003, s. 15). Samtliga individer från både **Simris & Istaby** har legat begravna med huvudet i nordlig riktning eller fötterna mot söder, **Grav 15**, **Grav 642**, **Grav 614** och **Grav 560 från Istaby** är alla grävda i en orientering som sträcker sig i nord-sydlig riktning. Samtliga tycks även innehållit en stockkista eller åtminstone visat spår av stockkista i form av trärester. Samma typ av orientering gäller för **Grav 21**, **Grav 45**, **Grav 46** och **Grav 55 från Simris**. Det tycks med andra ord inte vara tal om någon oregelbundenhet i gravläggningen och för därmed över tankarna till beskrivningen av gravritualer som någon form av filtrering genom ideologiska eller religiösa ramverk, innebärande att presentationen av den avlidne kan varit präglad av religiösa eller ideologiska föreställningar om livet efter döden (Ekengren 2009, s. 39). Fast formaliserade, grundläggande begravningsritualer har uppenbarligen varit förekommande i Skandinavien och norra delar av Europa (Björk m.fl. 2011, s.93). Denna regelbundenhet eller eventuella ”filtrering” behöver däremot inte nödvändigtvis förvränga individens identitet, men kan däremot tala för ett gravorganisatoriskt ”ramverk”. Av denna enkla anledning blir det därmed problematiskt att koppla denna något kollektiva aspekt till genus som beskrivs som något individuellt.

En teoretisk utgångspunkt för studier av individens genus genom gravar är förekomsten av eventuell missrepresentation. Missrepresentationen har varit mycket viktig i undersökandet av genusroller samt sociala strukturer, något som både Pearson och Ekengren

berör. Jag vill dock göra gällande att gravorientering inte talar för missrepresentation av individens identitet på ett tillräckligt tillfredsställande vis, i och med att gravens orientering inte säger oss någonting om individen i sig, d.v.s. ingenting om personliga föremål etc. I materialet från **Simris** ter sig inte gravgåvorna särskilt avvikande från de individer som varit könsbedömda. Gravarna är mer personligt konstruerade i och med att föremålen har en mycket starkare anknytning till kroppen och har ingen slumpmässig deponering.

Återkommande bland de icke könsbedömda individerna är också att föremålsplaceringen i **gravarna från Istaby** skiljer sig från de i Simris. Urvalet av gravar från Istabygravfältet visar alla på en samlad föremålsplacering i närheten av individens huvud, något som kan uppfattas som en mindre intimt läge. Men fortfarande är gravarna arrangerade vilket syns tydligt på den konsekventa placeringen som utförts i alla gravar. Kanske kan slutsatsen dras att de olika gravfälten verkat efter olika seder rörande begravning om man överväger att tidsperioden mellan de två gravfälten sträcker sig på en period över 500 år. Utifrån ett postprocessuellt perspektiv är det viktigt att förstå kulturella konstruktioner och regler men även individens förhållning till samhället (Johnson 2010, s. 109), ett synsätt som går att använda på de båda gravfälten. En möjlig tanke är föremålsplaceringen kopplad till de kulturella reglerna i samhället, samtidigt som den personliga utsmyckningen och urvalet av föremål går att koppla till individerna som levtt i samhället.

6.2.2 Föremål

Kombination av gravartefakter görs för att kunna urskilja grupperingar eller kategoriseringar av föremål, för att underlätta diskussionen kring eventuella genusroller. Värt att återupprepa är hur dessa kategorier är gjorda utifrån personliga tolkningar. Samtliga kategorier skulle dessutom mycket väl kunna överlappa varandra. Kategoriseringen är här gjord på samma vis som under rubrik *6.1.2 Föremål*.

Rituella: Kärl, brända ben, bågare.

Praktiska: Kärl, knivar, sylar, nålar, sländtrissor, lie, textilier, läder.

Personliga: Kam, halsband, ringar, spännen, fibulor, dräktnålar bärnsten, textilier, läder, spelpjäser, svepask, hartstättningsringar.

Status: Svärd, lanshuvuden, spjutspetsar, sköldbucklor, bärnsten, smycken, kista.

Under kategorin *praktiska* kan man rent inledningsvis föreställa sig att föremålen använts under återupprepande handlingar i form av hantverk, baserat utifrån deras typologi. Denna

form av återupprepning är enligt Sørensen (2000) ett ursprung för genusidentiteter. **Grav 560** och **Grav 15 från Istaby** skulle kunna vara exempel på detta med sin järnkniv och svagt rundade sländtrissa som möjligtvis kan ha använts inom läder eller textilhantverk. Samma sak gäller för **Grav 614 från Istaby** med sin svepask som innehöll en s-formad järnkniv, två sylar av järn samt en sländtrissa av bränd lera. Detta skulle eventuellt kunna innebära att genus uppnått en realitet genom yrkesroller där den alternativa kontexten domineras av textilhantverk, detta tack vare sländtrissans goda förmåga att framställa tråd, sylens förmåga att trä igenom textil och läder, samt knivens goda egenskaper för att skära sagda föremål. Men på grund av föremålets ursprungskontext vilket i detta fall är graven, finns därmed även en risk för att kategorin *praktiska* kan utökas till att innebära *rituella* och att föremålen istället rör sig om gravgåvor. Föremålen har uppenbarligen fått ytterligare en innebörd annat än redskap, då dem inte blivit kasserade utan istället fått ledsaga den avlidne ner i graven. På grund av just detta blir det tydligt hur genustolkningen ständigt balanserar mellan representation av individens statiska identitet men också mellan samhällets påverkan.

Grav 45 från Simris är en vapengrav med en spjutspets och ett lanshuvud som eventuellt skulle kunna förekomma under *status* eller *personliga* i och med att ytterst få gravar varit påkomna med vapen. Likaså är fallet med **Grav 46 från Simris** med sina dräknålar, fibulor och sin kam, föremål med mer *praktiska* ändamål skulle däremot kunna utgöras av den lie som sträckte sig tvärs över graven om man tillåter sig reflektera över föremålets praktiska användningsområde som är att för hand skörda gräs eller sädesslag.

6.2.3 Tolkning av genusroller

Återigen är en viktig aspekt i tolkandet av genusroller hur genus är något relativt. Genus har ingen statisk eller automatisk könstillhörighet och bör därför ses som något efemärt (Sørensen 2000). Även om föremål och genus beror på sammanhanget, kan problem uppstå för tolkning när gravgåvorna inte har en koppling till kroppen. En svårighet som förekommit i tidigare fall med gravarna från **Istaby** är deras något konsekventa hopbuntande gravgåvor hittas strax ovanför individens huvud. Detta innebär inte nödvändigtvis att föremålen förlorar sin eventuella potential till att ge uttryck för genus, denna möjlighet kvarstår på grund av föremålets fortsatta anknytning till individen efter döden. Problemet ligger i svårigheten att göra någon som helst form av logisk koppling mellan föremålet och kroppen och därmed se genus eventuella effekter genom dessa. **Grav 15 från Istaby** är ett bra exempel på denna form av gravkoreografi. I gravens norra del förekommer föremål där de flesta kan tänkas ha någon form av anknytning till hantverk av något slag, möjligtvis textilhantverk. Skulle detta

kunna innebära att denna individ jobbat med textil- alternativt läderhantverk tidigare? Möjligheten finns, men i och med föremålen inte har någon koppling till kroppen skulle graven också kunna upplevas som en missrepresentation, eller att någon form av representation inte funnits.

Grav 21 från Simris utmanar denna form av gravkoreografi eftersom föremålen förekommer hos individens kropp, samtidigt som endast spår av individens skalle fanns kvar. Starkaste spåret var av en kniv i vad som förmodas ha legat i midjehöjd med individen. Denna placering av järnknivar har även förekommit i **Grav 560 från Istaby**, även om midjehöjd i detta fall inte var något som specificerades. Placeringen av järnknivarna i både **Grav 21 från Simris** och **Grav 560 från Istaby** skapar föreställningen att knivarna suttit fast i någon form av bälte, möjligtvis ett verktygsbälte. Kanske knivarna varit praktiska knivar för vardagliga sysslor, exempelvis rensa kött, skära läder eller textilier. Sysslor som man kan tänkas ansetts både vara manligt eller kvinnligt i och med att samarbete, delning och ömsesidigt beroende förmodligen varit central faktor hos småskaliga förhistoriska samhällen (Sørensen 2000, s. 91).

Grav 45 från Simris är ytterligare en vapengrav och har av den anledningen också fallit inom ramen för föremålskategorin *status*. Gravens tillhörande kam skulle kunna anses ha en mer estetisk funktion och därmed representera individens vilja att se prydlig ut, samtidigt som lanshuvudet och spjutspetsen talar ett mera symboliskt maktspråk. Sagda föremål har möjligtvis hjälpt till att utmärka individen från andra i samhället likväl som i graven, eftersom genus fungerar genom att kommunicera identitet och förkroppsliga en kod av ”skillnad”. Föreställer man sig även ett upprepat användande av både lanshuvud och spjutspets blir därmed genusbilden tämligen maktpräglad och våldsamt. Att begravningar tycks ha varit det tillfälle där samhället särskilt uttryckt skiljaktighet och enformighet är särskilt tydligt i fallet med gåvornas deponering när det gäller majoriteten av gravarna från **Istaby**. **Grav 46 från Simris** tar sig an en något annorlunda, mer säregen kroppsställning med individen liggandes på sin högra sida med benen i kors. Något som inte tidigare förekommit bland gravarna från Simris. Detta om något skulle sannolikt kunna ha varit en manifestation för skiljaktighet, särskilt om man betänker hur tidigare individer från **Simris** varit lagda på rygg. Samtidigt finns där genom lien som sträckte sig snett över kroppen, uttryck för mer personlig kontext i form av dess användningsområde. Lien har förmodligen använts för att slå gräs eller sädesslag vilket skulle kunna vara en vanlig syssla, att slå gräs kanske inte kan ses som exklusivt hantverk och kopplas därför inte till personens genus.

Grav 55 från Simris hade ytterst fragmentariska föremål som samtidigt är lika vanliga som de övriga gravarna från **Simris**. Detta kännetecknas av föremålskategorin *personliga* och syftar på individens spänne med tunn bronstråd och läderrester som förekom i midjehöjd med individen, tillsammans utgör föremålen med stor sannolikhet ett bälte som fungerat som personlig utsmyckning. Vad gäller gravarna från **Simris** tycks personlig utsmyckning varit oerhört viktigt i och med att det förekommer i varje enskilt undersökt grav. Innebörden av detta kan samtidigt vara av ideologiska eller religiösa orsaker då respektive gravar från **Simris** tycks ha genomgått denna form av förberedelse. Samma misstanke gäller även vid granskandet av gravarna från **Istaby** där majoriteten av föremål som varit deponerade utgjordes av järnnålar/sylar, s-formade knivar, järnknivar eller sländtrissor. **Grav 614 från Istaby** och **Grav 642 från Istaby** är tydliga exempel på dessa föremålstyper och vad som tycks ha varit en något tematisk gravgåvoplacering.

6.3 Resultat och diskussion

Denna uppsats utgick ifrån att försöka besvara tre frågeställningar:

- Hur kan man tolka genus i en skelettgrav?
- Vilka teoretiska perspektiv och begrepp kan användas inom genusarkeologi?
- Vilka parametrar i det osteologiska samt arkeologiska materialet är av särskilt intresse

Genusarkeologi är ett oerhört abstrakt och svårt ämne att ta sig an. Forskningen har lånat en hel del teoretiska perspektiv och begrepp ifrån sociologin för att kunna få en sorts inblick i hur individen fungerar på en mer social nivå. Förekommande begrepp har varit därmed varit *genus*, *gravritualer* och *föremål*, begrepp som alla behandlar konceptet om relationen mellan individen och samhället. Under tiden som genusarkeologi har utvecklats har också nya perspektiv kring genus och kön uppstått, vad som tidigare ansågs vara en naturlig konstruktion har under senare tid utmanats av idén om kön som en kulturell konstruktion.

Men hur tolkar man då genus i en skelettgrav? För att besvara denna fråga kom Sørensen (2000) och hennes bok *Gender Archaeology* till stor nytta. Med hjälp av Sørensen skapas förståelse hur viktig den materiella kulturens förhållande till kroppen är för att genus skall kunna ha en chans att ge effekt i det arkeologiska materialet. Innebörden blev därmed att ett primärt fokus anlades mot att försöka avläsa föremålens invärtes symbolik, något som förutsatte att man accepterade föremålens potential att kunna kommunicera och representera genus, men också föremålens potential att förkroppsliga en kod av skillnad. För att det ska bli

möjligt måste föremålen placeras i en kontext som förutsätter att föremålen används i upprepade men samtidigt osammanhängande aktiviteter, eller vardagliga sysslor. Tolkningarna var stundtals lika fragmentariska som källmaterialet och blev så av den anledningen att genus inte nödvändigtvis känner någon automatiskt manlig eller kvinnlig tillhörighet. Genus finner sig inte i något statiskt tillstånd vilket innebär att en individ ena stunden har förmåga att känna tillhörighet gentemot manligt genus och vid ett senare tillfälle även kvinnligt genus.

Analysen delade därmed upp gravarna i två osteologiska uppdelningar för att kunna överväga vilka parametrar i det arkeologiska kontra osteologiska materialet som är av särskilt intresse för tolkandet av genus, uppdelningen resulterade i två olika resultat. Börjar man med de osteologiskt könsbedömda individerna så var tolkningsprocessen relativt oproblematiserad, utgången blev inte att det biologiska könet per automatik tilldelades genusroller hos de begravda, snarare så kunde dem oftast välbevarade skeletten framkalla en mycket tydligare bild över förhållandet mellan kropp och föremål. Jämför man med de ej könsbedömda gravarna från Simris och Istaby så var tolkandet av genus något svårare. Komplikationen utgjordes till störst del av de gravar från Istaby där gravgåvorna oftast förekom hopbuntade strax ovanför individens huvud. Denna placering omöjliggjorde att någon association mellan föremål och kropp kunde göras, vilket i sin tur ledde till att teorin om att genus uppnår verklighet i association till kroppen inte var tillräcklig. Samtidigt har denna form av deponering av föremålen, tillsammans med deras typologi förstärkt idén om föremålens invärtes innebörder. Istället för att bli kasserade har praktiska föremål som sländtrissor, sylar, järnnålar eller knivar har nämligen fått ledsaga den avlidne ner i graven för att tjäna ytterligare någon form av syfte. Det går att urskilja ett mönster för gravläggning, koreografin har en baktanke.

De ej könsbedömda individerna från Simris kunde dock fortfarande bidra med en aning tydligare genustolkning trots att skelettresterna i dessa gravar också var oerhört fragmentariska. I gravarna kunde man fortfarande se väl utplacerade föremål längs med vad som förmodas varit olika kroppsdelar, vilket i sin tur ledde till att föremålen lättare kunde associeras med alternativa kontexter och därefter bidra med tydligare genustolkningar. Av denna anledning har slutsatsen blivit som sådant att de osteologiskt könsbedömda individerna bidrog med betydligt större chans till att diskutera genusroller, något som bekräftar teorin att föremålets förhållande till kroppen är absolut avgörande för att genus skall ha en förmåga att ge effekt och uppnå en realitet. Med den teoretiska samt metodologiska problematik som uppstod i analysen av gravritualer, är ännu oklart vilken form av presentation av individen som varit gällande. Även innebörden av parametrarna i gravkoreografin samt

missrepresentation. Om gravrepresentation och föremålen i dem är produkter som bygger på sociala konstruktioner, medför tankemodellen ökad risk för manipulation av identiteten och även genusroller. Den här uppsatsen har försökt att komma ett antal individer närmare genom att försöka tolka genus. För att möjliggöra tolkandet var det av stor vikt att förstå vad genus är, vad det gör med oss individer och hur vi genom genus förhåller oss till andra i samhället. Det var också viktigt att grundlägga hur genus ur ett arkeologiskt perspektiv inte är något som man kan gräva fram, se eller ta på. Genus finner sig ständigt i förändring, ständigt beroende av sin kontext, fysiska närvaro och materialiteter. Det närmsta materialet som arkeologer har till hands vid studerandet av individen brukar i många fall kännetecknas av gravar och de individer som är begravda i dem. För att ta steget närmare dessa individers genus var det av största betydelse att förstå vad förlusten av en individ betyder för samhället som tar sig an rollen som sörjande, men också hur de efterlevande möjligtvis uttrycker eller tar hand om den bortgångne. Detta gjordes med hjälp av en starkare förståelse kring gravritualer. Väl efter det anlades ett djupare fokus mot föremålens förmåga att uttrycka, kommunicera eller representera genus. I samband med en kombination av föremål kan i efter hand eventuella genusroller diskuteras. Tolkningarna var stundtals lika fragmentariska som källmaterialet och blev så av den anledningen att genus inte nödvändigtvis känner någon automatiskt manlig eller kvinnlig tillhörighet. Genus finner sig inte i något statiskt tillstånd vilket innebär att en individ ena stunden har förmåga att känna tillhörighet gentemot manligt genus och vid ett senare tillfälle även kvinnligt genus.

6.4 Avslutande diskussion

Jag är av den uppfattningen att gravstudier, men även genusroller kan förse arkeologin med en stor insikt i samhällets handskande med döden och därmed närma sig en mer känslomässig dimension i tolkandet av det förflutna. Man kan även få en bättre förståelse för samhällssysslor sett utifrån exempelvis den oerhörda mängd sylar, knivar och sländtrissor som förekom i gravarna från Istaby, men även om social stratigrafi sett utifrån de många vapengravar från Simris, som följd av detta finns det dock några forskningsetiska överväganden som bör göras. Studier av tidigare avlidna individers viloplats är viktiga att diskutera, materialet består trots allt av en människa, även om identiteten försvunnit och studien fokuserar kring kvarlevor, så har personen en gång existerat som levande. Av den anledningen finns därför ingen chans att några definitiva antaganden om individernas genus kan dras och kan därmed inte heller användas för att framhäva olika individer i samhället. Samtidigt är gravarkeologi ett område som bör utövas med försiktighet, inte minst när det

gäller att anlägga genustolkningar hos individer, något som denna undersökning visat sig vara oerhört svårt.

Genus har varken någon statisk eller automatisk könstillhörighet. Detta faktum är viktigt att överväga i och med att en förvrängd bild som istället kanske grundar sig i statistiskt manliga och kvinnliga genustillhörigheter kan leda till utvecklandet av två ideologiska ”motpoler”, något som inte skulle gynna genusarkeologin på något sätt. Istället bör man anamma genus förmåga att ständigt kunna förändras och ständigt hitta tillhörighet, synsättet kan endast hjälpa till att bidra med intressanta och mindre rigida nyanser av förhistoriska samhällen.

7. Sammanfattning

Det övergripande syftet för denna uppsats har varit att studera den förhistoriska individen på en mer social nivå. Detta gjordes genom att undersöka om man kan tolka genus ur ett gravmaterial från två järnåldersgravfält i Istaby och Simris, båda belägna i sydöstra Sverige. Gravfälten är daterade till yngre förromersk samt romersk järnålder och tolkades utifrån en grundläggande förståelse av tre teoretiska begrepp: Genus, Gravritualer och Föremål. Urvalet bestod sedan av 15st gravar som utifrån deras fysiska egenskaper delades upp mellan skelett som var könsbedömda och ej könsbedömda. Analysen fortskred sedan något sammanvävd mellan källmaterialet och utvalda teoretiska begrepp och perspektiv i ett försök att lyfta fram olika genusroller.

Detta tillvägagångssätt var inledningsvis någorlunda framgångsfullt. Efter implementerandet av den teoretiska möjligheten för föremål att uttrycka genusskillnader, tillsammans med fysisk närvaro av skelettet kunde därefter olika genusroller diskuteras. Resultat uteblev i de fall där föremålen inte alls kunde förknippas med skelettet. Särskilt förekommande blev det med gravarna från Istaby där föremålets plats tycks ha varit strax ovanför individens huvud. Denna form av placering ledde till komplikationer i genustolkningen eftersom bristen på kunskap kring gravritualer från yngre förromersk till romersk järnålder, gav upphov till möjligheten för eventuell ideologisk eller religiös prägel hos gravarna. Skulle man tala om resultat kan dessa betraktas som något inkonsekventa, genus karaktär som något ständigt föränderligt ligger till grund för det. Konsekvensen blev därmed att en variation olika genusroller hos majoriteten av gravarna ponerades, tolkningarna kan mycket väl ha varit giltiga, samtidigt som de mycket väl kan ha varit ogiltiga. Ett problem som för den här undersökningen dock varit av mindre betydelse då syftet inte varit att peka ut specifika genusroller, utan har varit att undersöka hur man med olika teoretiska redskap kan tolka genus från skelettgravar.

8. Källförteckning

Backman, Ylva – Gardelli, Teodor – Gardelli, Viktor – Persson, Anders (2012).

Vetenskapliga tankeverktyg – till grund för akademiska studier. Uppl. 1. Lund:

Studentlitteratur

Björk, Tony – Persson, Thomas – Wilhelmson, Helene (2011). *Istabygravfältet*. Vellinge:

Blekinge museum

Caesar, Camilla – Ingrid Gustin – Elisabeth Iregren – Bodil Pettersson – Elisabeth Rudebeck

– Erika Räf – Louise Ströbeck (1999). *Han hon den det – att integrera genus och kön i*

arkeologi. Uppl. 1. Lund: Lunds Universitet, Arkeologiska institutionen

Ekengren, Fredrik (2009). *Ritualization – Hybridization – Fragmentation – The Mutability of*

Roman Vessels in Germania Magna AD 1-400. Lund: Lunds Universitet, Arkeologiska

institutionen

Hays-Gilpin, Kelley – David S. Whitley (1998). *Reader in Gender Archaeology*. Uppl. 1.

London: Routledge

Hodder, Ian (1989). *The Meaning of Things – Material Culture and Symbolic Expression*.

Uppl. 1. London: Unwin Hyman Inc.

Johnson, Matthew (2010). *Archaeological Theory – An Introduction*. Uppl. 2. Oxford:

Blackwell publishing

Jensen, Xenia Pauli (2011). ”Friend or Foe - Alliances Lund Archaeological Review”. Ur

Lund Archaeological Review VOL. 17. 2011

Nelson, Sarah Milledge (2006). *Handbook of Gender in Archaeology*. Uppl. 1. Oxford:

AltaMira Press

Parker Pearson, Mike (1999). *The Archaeology of Death and Burial The Archaeology of*

Death and Burial. Uppl. 1. Gloucestershire: Sutton Publishing Limited

Ravn, Mads (2003). *Death Ritual and Germanic Social Structure (c. AD 200-600)*. Oxford: Archaeopress

Renfrew, Colin – Paul Bahn (2012). *Archaeology- Theories, Methods and Practice*. Uppl. 6. London: Thames & Hudson

Räf, Erika (1999). "What do piercers have to do with sex? – studies of piercers and awls in graves on Öland". I Caesar, Camilla – Ingrid Gustin – Elisabeth Iregren – Bodil Pettersson – Elisabeth Rudebeck – Erika Räf – Louise Ströbeck (1999). *Han hon den det – att integrera genus och kön i arkeologi*. Uppl. 1. Lund: Lunds Universitet, Arkeologiska institutionen. s. 63-79

Sørensen, Marie Louise (2000). *Gender Archaeology*. Uppl. 1. Oxford: Blackwell publishing

Stjernquist, Berta (1955). *Simris – On Cultural Connections of Scania in the Roman Iron Age*. Lund: Lunds Universitet, Arkeologiska institutionen

Stjernquist, Berta (1961). *Simris II – Bronze Age Problems In the Light of the Simris Excavation*. Lund: Lunds Universitet, Arkeologiska institutionen

Taylor, Timothy (2011). "Death". I Insoll, Timothy *The Oxford Handbook of The Archaeology of Ritual & Religion*. Uppl. 1. New York: Oxford University Press

Wegilan, Emily (2001). "Grave Goods Do Not a Gender Make: A Case Study from Singen am Hohentwiel, Germany". I Arnold, Bettina – Wicker, Nancy.L (2001) *Gender and the Archaeology of Death*. Uppl. 1. Oxford: AltaMira Press

Wilhelmsson, Helene (2011). "Osteologisk analys". I *Istabygravfältet* av Björk, Tony – Persson, Thomas – Wilhelmson, Helene. Vellinge: Blekinge museum

Bilagor

Tabell 1. Simrisgravfältet

(M= Manligt, K= Kvinnligt, O= Obestämt, RJ= Romersk Järnålder)

Ur *Simris – On Cultural Connections of Scania in the Roman Iron Age* (1955) och *Simris II – Bronze Age Problems In the Light of the Simris Excavation* (1961) av Berta Stjernquist

Grav	Datering	Kroppslacering	Föremål	Kön (Best/obest.)
Grav 1, skelettgrav	RJ	Ansiktet mot väst	Kort eneggat svärd av järn ca 40,7 cm, spänne av järn, järnbeslag, bronsbeslag.	M
Grav 19, skelettgrav	RJ	Huvudet mot norr, ansiktet mot öst	Järnkniv med trähandtag, 3st bronsfibulor, 1st fibula av silver, spänne av brons, nitar av järn, fragment av kam med järnnitar, fragment av läder och järn.	M
Grav 21, skelettgrav	RJ	Huvud i nordlig riktning	Kniv av järn med tånge, stift av järn, rester av kam med järnnitar, 1st kärl.	O
Grav 27, skelettgrav	RJ	Grav i nordsydlig-riktning	Ring av järn, hårnål av järn med fragment av trähandtag, fogtätning av harts, kärl av finkeramik, fragment av kärl, pärla av bärnsten, fragment av läder, tänder	M
Grav 30, skelettgrav	RJ	Huvud i nordlig riktning	Kam av ben med nitar av brons, halvmånsformad kniv av järn med tånge och träfragment, fragment av järnkniv med spår av trähandtag, 2st keramikkarl, skelettrest.	M
Grav 40, skelettgrav	RJ	?	Speljäser av glas (58st), sporrar av järn (2st), Pärlor av glas (3st), stålredskap för eld, sköld av brons och trä, spjutspets av järn, lanshuvud av järn, fragment av järn (kniv?), tveggat svärd av järn, lerskärvor, kärl 4st, tänder.	K
Grav 45,	RJ	Grav i	Spjutspets av järn, lanshuvud av järn, kam av	O

skelettgrav		nord- västlig riktning	ben med tillhörande bronsnitar, nitar av järn, kärl av finkeramik (gul-brun), kärl av finkeramik (sotfärgad).	
Grav 46, skelettgrav	RJ	Grav i nordlig riktning	Lie av järn, kniv av järn, fragment av järn, kam av järn, klängebrosch av brons med textilfragment, enkel ringnål av brons, fragment av ringnål, kopp av keramik, skelettrest	O
Grav 47, skelettgrav	RJ	Grav i nordlig riktning	Halsband av silver, fibula av silver 2st, fibula av brons 2st, Nål av silver, pärlor av glas, hängsmycken av bly och tenn, kniv av järn, fragment av kam, remändebeslag av silver, svart trattformat kärl, svart kärl, spänne av järn med tygfragment, skelettrest.	K
Grav 54, skelettgrav	RJ	?	Ring av guld 2st, ring av silver, rund skiva av brons, spelpjäser av ben, kam, kruka 3st, sköld av järn, sköldhandtag av järn, kniv av järn med tånge, lanshuvud av järn, spjutspets, rester från träskaft (spjut?), spänne av brons, remändebeslag av brons, nitar samt fragment av läder, tveggat svärd av brons, tunnformad bit bärnsten, rester av skelett, ben från gris.	M
Grav 55, skelettgrav	RJ		Spänne och ögla av brons, ring av harts, kam av brons sammanhållen av bronsnitar, krukor 3 st, rester av skelett.	O
Grav 56, skelettgrav	RJ	Huvud i nordlig riktning	Kruka/Kärl	O
Grav 77, skelettgrav	RJ	Grav i nord- västlig riktning	Spänne av järn, kniv av järn med tånge, ringnål av järn (2st), 2st fibulor av brons, träfragment med litet bronsfäste, tandemalj.	O
Grav 88, skelettgrav	RJ	Grav i sydlig	Fibula av silver, hartstättningsring, sköldbuckla, sköldhandtag, lanshuvud, spjutspets, 2st kärl,	O

		riktning	skelettrest.	
Grav 89, skelettgrav	RJ	Grav i nordlig riktning	Rektangulär sköldbuckla av järn, kniv av järn, halv kam med bronsnitar, kärl, skelettrest.	O

Tabell 2. Istabygravfältet

(M= Manligt, K= Kvinnligt, O= Obestämt, YFRJ= Yngre Förromersk Järnålder, B1 & B2= Periodindelningar, B1= Ca. år 40 f.v.t, B2= Ca. år 70 f.v.t)

Ur *Istabygravfältet* (2011) av Tony Björk, Thomas Persson och Helene Wilhelmson

Grav	Datering	Placering	Föremål	Kön (Best/Obest.)
Grav 15, skelettgrav	YFR-B1	Nord-sydlig	1 lerkärl, 1 hartstättningsring innehållande 1 skära av järn med träskaft, 1 s-formad järnkniv, 1 kniv av järn med lätt böjd rygg, 1 syl av järn med rester av träskaft, 1 syl av järn med rombiskt tvärsnitt. Gåvorna fanns i gravens nordligaste del.	O
Grav 56, skelettgrav	B1	Nord-sydlig	1 lerkärl (kopp), 1 lerkärl (bägare), 1 s- formad järnkniv, 1 järnkniv med tånge och rester från träskaft, 1 järnsyl/nål,	K
Grav 140 A, skelettgrav	B1	Nord-sydlig	1 lerkärl (bägare)	O
Grav 140 B, skelettgrav	B1-B2	Nord-sydlig	1 lerkärl (vas), 1 järnkniv med träskaft, 1 hartstättningsring, 1 s-formad kniv, 1 järnsyl med rester av träskaft, 1 järnkniv med bevarat träskaft, 1 järnten/syl (?), 1 järnten/syl (?)	O
Grav 250, skelettgrav	B2	Nord-sydlig	3 bronsfibulor med silverpåläggning, 1 dräknål av silver, 1 halsband bestående av	O

			20 guldfoliepärlor, 1 nyckel av järn med ring i änden, 1 hylsa av bronsbleck, 1 bronsnit (från kam?), 1 kniv av järn med tånge och träskaft, 1 sländtrissa av bärnsten, 1 järnten med trärester, 2 fragment av ylletyg.	
Grav 560, skelettgrav	B1	Nord-sydlig	2 lerkärl (1 vas, 1 fotbägare), 2 hartstättningsringar, 1 järnkniv, 1 sländtrissa, 1 bit läder.	O
Grav 614, skelettgrav	B1-B2	Nord-sydlig	1 lerkärl (vas), 1 remögla av järn, 1 svepask med: 1 s-formad järnkniv, 1 syl av järn med rester av träskaft, 1 syl av järn, 1 bikonisk sländtrissa, 1 lerkärl (mycket liten kopp), 1 skaftat föremål av ben.	O
Grav 632, skelettgrav	B1	Nordväst - sydostlig riktning	1 lerkärl (vas), 1 hartstättningsring, 1 krumkniv med avbrutet skaft, 1 syl av järn,	O
Grav 636, skelettgrav	Sen B1-B2	Nord-sydlig riktning	1 lerkärl, 1 synål av järn, 1 kniv av järn med rester av träskaft, 1 dubbelkonisk sländtrissa.	O
Grav 642, skelettgrav	B1 (möjligen tidig B2)	Nord-sydlig riktning	1 lerkärl (bägare), 1 läderkniv med rester av träskaft, 1 syl av järn med rester av träskaft, 1 ten av järn (Syl eller eldslagningsstål?),	O
Grav 651, skelettgrav	YFR-B1	Nord-sydlig riktning	1 lerkärl (bägare), 1 järnkniv med rak rygg, 1 hartstättningsring med: 1 sölja av järn med läderfragment och trärester, 1 järnsyl.	O
Grav 715, skelettgrav	YFR(B)	Nord-sydlig riktning	1 lerkärl (skål), 1 järnkniv.	O
Grav 759, skelettgrav	B1(B2)	Nord-sydlig	1 lerkärl (vas), 1 järnkniv.	O

		riktning		
Grav 760, skelettgrav	B1-B2	Nord- sydlig riktning	1 lerkärl (bägare), 5 rundade småstenar, 1 kniv av järn med svagt konvex rygglinje med vulst mellan blad och tånge.	O
Grav 799, skelettgrav	YFR-B1	Nord- sydlig riktning	1 lerkärl, 2 knivar av järn med trärester, 1 skära med tånge och trärester, 1 s-formad kniv med spiralrullat skaft, 1 syl av järn, 1 rund lerklump, 1 ten av järn.	O